

کتاب
علمِ اِمْلا

الته شهر نينك زباني كاشغر و ياركند ده
يتولادورغانغه موافق

كتاب

علم امللا

Swedish Mission Press

Kashgar 1929

كاشغر شهريده فوينك تانك نينك
باسمه خانه سيدا باس يلدی

۱۹۲۹

بىلىش

كاشغار

Swedish Mission Press,
Kashgar. 1929

مقدمه

هر كشيكا اوز تيل زباني نى بيلمك كراك و هر ملا بولسه
اوز تيلي نى صحيح و درست پتوماكى لازم دور . بر كييم اوستا كاتب
بولاي ديسه كچيك وقتيدا علم املا و حرف سازليق نى اور كانيب
ورزش قيلماق ضرور دور . شو علم نى اور كانكالى ياردم بولوشقه
بو كتاب مکتب لار و تركى تيلي نينك صحيح پتوشى نى اور كانادور
غانلار اوچون طيار قيليندى . موندنا خط املا بيلان حرف سازليق
قاعده لارى و هم پتوشنى اور كانكالى ورزش قيلادورغان تعليم لار
بريلىب دور . كچيك بلالار اول مذكور قاعده لارنى او قوماي
پتويدورغان تعليم لارنى باشدين تارتيب ورزش قيليب پتوسونلار .
كتاب نى شو طريقه دا بر مرتبه اوتكوزوب بولغاندين كين
قاعده لارنى هم اوبدان اور كانيب تعليم لارنى ينه بر قطار
پشقوروب پتوسونلار .

۱

سيزده اتا انا و اكا بار مو؟ انا و انا بار اكام يوق .
 دادا بوكون بازاردا دور . دادام بر باغ ايب دور . باغيدا بر كول
 بار دور . كوله سو بار . بوكون سوي آزراق دور . كولكا پات
 سو قويدور . من آچ قالدیم . انام نان برادور . سيزده ارپانان بار مو؟
 ايب . باغيدا . كوله . كولكا . قلدیم . برادور .

۲

باغ نينك قاشيدا بر ارپاليق بار دور . بوكون دادام ارپاغه
 سو اچيب دور . ارپاليق نينك يانيدا بر جيگده تورادور . جيگده كا
 بر الا . قارغه قونوب دور . جيگده نينك سايه سايده بر قوی بر
 قوزی يانادور . تورخان و نورخان ديگان قيز بلالار قوی نينك
 قاشيغه بارادورلار . قوزی قورقوب قوپوب قاچادور . نورخان نينك
 اكا سي باقي آخوند ديدی من تونه كون قوزی نينك قاشيغه بارسام
 قاچمادی . نورخان نينك بر توخی سي و تور ت چوجه سي بار كونده
 بولارغه دان برادور بوكون برمادی آچ قلدی .

قاشيدا . اچيب . يانيدا . جيگده . سايه سايده . ديگان بلالار .
 قاشيغه . ديدی . قاچمادی .

بىزىنىڭ باغىمىزنىڭ ارقاسىدا بىر يار باردور . ياردا بىر بولاق
 باز . شو بولاقنىڭ سۈيى اچىق دور . ياردا بىر پاتە قوى يورادور
 قوى لارنىڭ تولا قوزىلارى باردور . توردى دىكان بىر پاتەچى بىلا
 پاتەنى باقىب تورادور . توردىنىڭ اچاسى بوكون بىرچوكون
 چاى قايناتىب سوت قويوب اندىن كىن سوتلاكان چاى بىملان بىر
 كىردە ناننى توردىغە الىب بارىب بىرپ دور . تونەكون انىكا دوغ
 و بىر اق ناننى الىب بىردى . توردى اق نانغە تولا خوش بولوب
 كولوب انى ىدى . كىن قوى لارنى يانتاغلىققە باشلاب باردى .
 باغىمىزنىڭ . ارقاسىدا . اچىق . قوزىلارى . پاتەچى . قايناتىب .
 سوتلاكان يانتاغلىققە .

بازار يولىنىڭ تۈپەسىدە تامنىڭ بىر شاللىق باردور .
 شو شاللىقنىڭ ياندا باقى اخوندنىڭ داداسىنىڭ شاللىق بار .
 بۇ يىل باقى اخوندنىڭ داداسى تولا شال ساچىب دور و مەنىڭ
 دادام از ساچىب دور . تونەكون باقى اخوند و مەن شال بازىر كا
 بارىب تورسماق يولدا يوغان بىر قوتاز ياتادور بىزنى كورسە قوپوب
 كىنىمىزدىن قوغلاب يوكورادور بىز كا يتكالى تاس قالدى . بىر تامدىن

اتلاب آران قوتولدوق . اندین بیز باشقه یول بیلان دادالاریمیز نینک
 قاشیغه باردوق . بارساق دادالاریمیز یوق ایکان دریانینک بویغه باریب
 آرام الیب یانادور .

توپه سیده . شال لیق . ساچیب . یولدا . قوتاز . کینیمیز دین .
 قوغلاب . یتکالی . اتلاب . قوتولدوق . دریابویغه .

۵

من سن آدم دورمیز . آدم نینک باش قول پوتی باردور . باشدا
 ساچ تورادور قول پوت دا آز توك بار . آدم نینک باشیدا کوز قولاق
 اغیز بورون هم باردور کوز بیلان کورامیز قولاق بیلان انکلایمیز
 اغیز بیلان کب قیلامیز بورون بیلان بورایمیز . اغیزدا تیل و تیشلار
 بار . قول نینک بیلاک الاقان و بارماقلاری باردور . پوت نینک یوتا
 پارچاق اوشوق (هوشوق) تاپان الاقانی و بارماقلاری باردور . باش نینک
 الدی طرفی نی یوز دیرلار . یوز قول پوت نی کونده یوب پاکیزه توتماق
 لازم دور . پات پات سوغه توشوب پوتون بدن نی هم یوغیل .

آدم . اغیز . انکلایمیز . بورایمیز . تیشلار . بیلاک . اوشوق .
 طرفی نی . پاکیزه . لازم . بدن نی .

حرف صوتی و حرف ساکن

حرف ایکی قسم بولادور . بو ایکی قسم نسی حرف صوتی

ۋە ھەر ساكن دىرلار . تىركى زبانددا ، ع ، و ، ه ، ي ھەر
صوتى و قالغانلار ى ھەر ساكن بولادور . او ، اى بەھىدا بر سوز نىنك
باشىدا بىلە تور سەھ اىكى باشقە باشقە ھەر بولغانى بىلان
بر آوازلىق بولادور . عربى سوزلار دە ھەر صوتى نىنك اورنىدا
زىر و پىش دىكان اشارت نى ايشلا تورلار . ھەر قايداغ سوز نىنك
ھەر بر ھجاسىدا بر ھەر صوتى نىنك آوازى بار دور . ھەر اوزى
ھەر وقت پتولمايدور لىكن آوازى ايشتىلادور . مثلاً بوران دىكان
سوز اىكى ھجاليق دور اولقى ھجاسىدا واو دىكان ھەر صوتى و
اىكىنچى ھجاسىدا الف دىكان ھەر صوتى پتولكان دور . ختن دىكان
سوز ھم اىكى ھجاليق دور اولقى ھجاسىدا واو نىنك آوازى انكلانادور
و اىكىنچى ھجاسىدا الف نىنك آوازى انكلانادور لىكن واو بىلان
الف دىكان ھەر پتولكان اىماس دور . بوسوز دىشىكا موافق
پتولسە مونداغ پتولور ايردى : خوتان .

و ھى دىكان ھەرلار بىلان بر سوزنى باشلاماق لازم
كلسە بو ھەرلار ھەر صوتى بولماي ھەر ساكن بولادور .
مثال : ورق ھارماق يمان

ا (الف) نىنك آوازى

الف آوازى بر سوزكا توشسە الف دىكان ھەر

دور داف دالك دام دانا راست سلب ساتما سايح ساق
ساقلاماق سنانك ساي شاخ شال غار غاجاماق فال قاب ققات
قاجا قار قاش قلاماق كار كايا كان ماثانك ماراماق مازار
ماش مال تان نابات نار ناچار ناس ناغارا هارماق يات ياد
يار يارا ياراماق ياراتماق يازماق ياشاماق ياش يايغ
ياغلاماق ياقماق يال ياللاماق ياماماق يانماق

بعضی بر کاکو شادور و بعضی بر کاکو شو شادور
 اتا دادا انا اکا اچا آفا آب ات آق آج آز ال الا ارا
 آش اندا انکا اریا آظ

آرام آران انار اسان امان آباد آزار آباق الماق اچاق
 اشاق اسحاق اقساق ارتفاق ازماق آشلاماق افتاب البان
 الهاماق امراق انداغ آواز انداز انبار

بار بابا باج بادام باغ باش بالاخانه بادرا باسمه بالامان بات
 پاك پاقا پاخال پاتساق پاتراق پارچاق پافلان پاچاقاناق تاب
 تات تاج تباخ تبار تراز تاس تاش تباغ تفاق تال
 تام تباغ تاتالاماق تباراماق تباقر تاقالاماق تاتماق تانك
 جاجام جان جای چارپای خال خام خان دابا دادا دادا ککام

انا كام دادا كام منكا و اكا اچامغه تولا امراق دور .
 آچ قابساق انا چای نان و اش برادور . اوزی آچ چاغدا هم
 یانیدا بار آز نانی پیزیکا برادور .
 دادام بر آق آط الغان دور . اطغه باتور ديب ات بردی .
 باغدا تال انار بادام بار . بو یازدا آران بر شاخدا بادام بار دور .
 حاضر اكام داف چالادور اچام باش تارايدور انام نان یاپادور دادام
 شال سچادور . بو تاغدا كان باردور . داود دادام دین بر قاپ
 سوردی . قایدا ارپا بار ؟ تاغلاردا قار پات پات یاغادور . تاغ نینک
 ارپاسی نینک اراسیدا تولا ارپاخان باردور . بازار دین بر توپ خام
 بر جام بر قاچا الیم . باغدا پاقا بار پاچاناق یوق تاش هم یوق .

پتوك سز الف آوازی

تولا وقت بر سوزكا و یا بر هجاكا الف نینک آوازی توشکانی
 بیلان الف دیکان حرف اوزی پتولمايدور .
 بلا بها نغا تمام تلاش تماكو تماشا چپان دلال دوا
 سبق سقال سمان پلاس قپاق قرا قران قلق قمتو کلتک
 کاتمه کلا مرال منما هوا یخشی .

بلالار تمام کون سبقدین بیکار بولوب تماشا قیلغان دورلار .
 یولدا کلتە بر آق سقال آدم اطلاق کلادور . منا اطفه بر تاغان سمان
 و بر پلاس ارتقان دور . قولیدا بر کلتک بار الیدیدا بر الا کلانکادور .
 قیاقدا کولدین سو الیب کلامن . اتام قراقراندا یخشی بر اش
 ایتادور . قراننی قلقهغه قویادور منکا اش برادور . بو چپان نینک
 بیھاسنی نمدور ؟ بو چپاننی بر دلالین آز پلغه الیم . هوا بوزولدی .

آ عا

بر سوز نینک باشیدا کی الف نینک آوازی اوزون بولسه
 الف نینک توپه سیکا مد دیکان نشانهنی پتویدورلار . بعضی عربی
 سوز نینک باشیدا الف نینک الیغه ع توشکانی بیلان الف نینک آوازی
 اوزون بولادور .

آب آباد آبروی آچ آشلماق آرام آران آری آز
 آزاد آزار آسمان اط آغور آمین آنی (قیلماق) آو آه آی آییق
 غابد عاجز عادت عادل عاصی عاقل عالم عالی

بو یورت نینک آب و هواسی بولا یخشی دور . اکام بازار دین

بر آری الغان دور . آری بیلان ارپانی اتادور . بو آیدا بازاردا ارپا
 آزدور . دادام بو کون آران بر چارک تاپی و تاپغان ارپا ارپا خان
 بیلان ارالاش دور . تغام پات پات تاغلاردا او قیلادور . بر آییق بر
 تاغ تا کاسی نی توتوب دور . اطغه آزار برمانک . آقسقال کشی نی
 آنی قیلماق تولا ایمان دور .

شبو عاجز خاتون تولا آه تارتیب آمین دیب دعا قیلادور . بسو
 یورت دا عابد آدم بارمبو؟ یورت دا عابد آدم لار آز دور لار عاصی
 تولا دور لار . بو کون عادل و عالم و تولا عاقل بر آدم نی کوردوم .
 راست عادل آدم نی خدا آخیری عالی قیلادور . خدا
 آسمان دین هر بریمیزی کورادور .

۱

بعضی سوزده الف نینک آوازی باشقه بولوب ایبر دیکان
 سوزدا کی آواز دیک بولادور .
 ابد اخلات (اخلت) آدم ارزان ار کون اسباب اکرو
 امچک برکاک برلان برماک تراک لاش (لش) لچاک پوداماک
 سوزلا شماک توزاتماک کوتارماک .

حاشیه: آدم دیکان سوز انسان معنی سیدا ایشلاتیلسه مد بیلان پتولادور لیکن کشی نینک
 معنی سیدا تورسه مد سوز پتولادور دیشی هم شو پتوشکا موافق باشقه بولادور .

بو اسباب تولا اکرودور. کول نینک باشیدا بر چونک تراک
 بار دور. تراک نینک یانیدا اخلت بار. سودا لاش تورادور. دادام بو
 آطنی ارزان الیب دور. بازاردا بو کونلارده آط آز دور. انام بر لچاک
 الادور. بیز ارزان برماساک باشقه ادم ارزان برمایدور. آت دیکان
 گوشت بولادور. اکر و اسباب نی توزاتساک نمه براسیز. سوزلاشالی.
 بو تراک شالی نی کوتارسانک سنکا بر نمه برامن. توپانی پودانک. اچام
 پودا کان. کیم ارکون نی یاپغان دور. شو بسلا ارکون نی یاپغان
 دور. خدا ابدی نجات برادور.

ا

الفی بار بر هجا کا « ی » دیکان حرف صوتی قوشولسه الف نینک
 آوازی یوتکالیب ایر دیکان سوز نینک آوازیدیک بولادور مثلاً باغ
 - باغیم قالماق - قالیب الماق - الیب اسماق - اسیلماق.
 صاف ترکی سوزلارده بر هجا کا یانداشادورغان ی دیکان
 حرف صوتی اینکدین ایلکاری کلادورغان هجاداکی الف نینک
 آوازیغه تأثیر قیلادور لیکن اول هجانینک الیدیدا الفی بارینه بر هجا بولسه
 شو هجاداکی الف نینک آوازی یوتکالمایدور. مثل: بو شهر نینک امبالی.

عربی و فارسی سوزلاریکا و برایکی ترکی سوزکای
قوشولسه هم الف نینک آوازی یوتکالمایدور مثلاً قاری . کاریم
یوق بای نینک کاروانی . آری . باقی

اغیر اغیز اغیل باغیش باریش الیش پاتیق تاتیماق ساتیق
ساریق (سریق) ساغینماق ساسیق (سسیق) ناری (نری) یاریم
(بریم) بارغان ساری (بارغانسری)

۵

بای نینک باغی چونک دور . دادام کچیک بر باغ ساتیب الیب دور .
بازاردا هر یخشی مال تاپیلا دور . تنغام مالی نی ا طیغه ارتیب
باریب دور . ساسلیق نینک سویی ساسیق بورایدور . ساسلیق نینک
یانیدا برشال لیق بار دور اندا بر آدم شالی نی ساچیب تورادور .
آطی نی اغیلدا باغلاب دور . تولا یامغور یاغیب دور . یول پاتیق
بولوب دور . بازارغه باریشیم دا لایغه پاتیب قالغان بر تایی نی
کور دوم . بوکون الیش ساتیش آز دور . نانی نینک یاریمی نی
بردی . بارغان ساری ناریراق کتی . انام نی تولا ساغیندیم ساچی
آقاریب دور . تخوم نینک آقی نینک تاتی یوق . یونک باجی نی
بریپ دور .

آچ مالم بار مالم توق مالم یوق مالم

او و آواز لاری

واو (و) آوازی بر سوز نینک باشیغه توشسه انی الف واو
(او) بیلان پتوماک لازم. سوز نینک ایچیکا توشسه خالص واو
بیلان پتولادور

او - نینک آوازی باشقه باشقه سوزده بولک بولک بولادور
مثلاً اول اوقماق اوکا اوچا اوچون اوی اوکزه اوجمه.
اوبدان اوت اوتون اوترا اوتوز اوتیاش اوخشاش اوردا
اوغری اوغلاق اوغول اوق اوقوماق اولتورماق اون اونک
اونکای اونکلاماق اویان اویناماق.

اورما اورماق اورغاق اوقماق اوماچ اوند اونوتماق اویناق
اوینانماق اویقو اویلاماق اویماق اولای

اوال اوباتماق (اواتماق) اوپا اوتماق اوخلاماق اورماق
اوزون اوروس اورووش اوروغ اورووق اورونماق اوزاتماق
اوزاق اوساماق اوستا اوشاق اوسونک اولاغ اولوغ اوکا اوواق
اوچا اوچ اوچارلیق اوچراماق اوچماق اوچور اوچورماق
اوشبو اوی.

اوچ اوچنای اوچون اورماچوک اوروک اوزماک اوزواک

اوزوم اوستون اوستى اولوش كون اون (يعنى آواز) اونلوك .
 اوپكا اوتاك اوتاماك اوتكك اوتماك اوتنه اورداك
 اور كانماك اورلاماك اورى اوز اوستمانك اوسماك اولتورماك
 اولماك اولوك اولوم اوى اويلانماك - اور كونلوك اوكره - اوجمه

۶

اول اوغول بلا اوبدان اوقويدور . اوقويدورغان وقت دا
 اوقويدور اويناييدورغان وقت دا اويناييدور . اناسى اوتوز ياشقه
 كيريب دور و اچاسى اون بر ياشدا دور . چونك اناسى تولا قيريب قاليب
 اولتوروب قاليب دور . چونك اناسيغه هر وقت اوبدان خدمت قيليب
 قيشدا اوتون اليب كيريب اوت ياقيب برادور . اچكونينك اونك يانيدا
 بر اوغلاق اوتلاب تورادور . اوغلاق اچكوكا تولا اوخشايدور .
 باغ نينك اوتراسيدا اوتياش تريب دور . بر اوغرى پادشاه نينك
 اورداسيغه كيريب دور . بو اسباب نى اونكلاماق اونكاي دور .
 اورمادا اورغاقلارنى راستلاب بغدای نى اورادورلار بو
 كون باى بغدای لارنى اوردوروب اورماچيلارغه اوماچ برادور .
 بغدای نى اوندا تارتادور . كب سوزينى اوقتونك مو . اوقتوم ليكن
 اونوتوب قالديم . كيچه ده پات پات اويغانيب سر كك ياتمان . كيچه
 اويقونينك وقتى دور . تانك اتقاندا اويغاق توراميز . اويلاب باقاي .

بو تامغونينك خطىنى داود آخوند اويوب دور . بو ادم بر
اولاىنى توتوب اليب دور .

انداغ قيلسانكيز منكا اوال بولادور . اوبانى كلدى . يوزيكا
اوپا سورتوب دور . بار نمهسىنى اوتوروب اتيب اوخلاغان بلانى
اوروب دور . بو اوروق ادم خلق بيلان پات پات اوروشادور .
بو اط تولا اورونغاق دور . اكامنى اوزاتيب قويى اول بو يرده
اوزون تورماى اوزاق يركا بارادور . اوسونك نينك اوروغىنى
تريب دور . اوستا اوشاق بلالاريفه ديدى تولا اوساب قالديم منكا
سو اليب كلينك . اولاغ اريانى يب كتيب دور . سو اولوغ كليب
يار كتى . اى اوكام نان نينك اواقلارينى اياغ استيفه
تاشلامانك نان نينك اواقى هم نان بولادور .

اوپاسيدا بر قرا چپان تورادور . قلم نينك اوچى اوچلوق
ايماس . اوچادورغان جانورنى اوچارليق ديرلار . يولدا منكا بر
اقسقال كشى اوچرادى . اوشبو اوچورنى بردى . اوى اوت ييدور .
اولوش كون اوچ اوزوك اليم . بىلا اوروك اوزوم كا تولا
امراق دور . اورماچوك تور باغلاب دور . نمه اوچون باغلاب دور .
اوستى بيلان استى اوخشاش دور . اونلوك كب قيلينك . اونلوك
كب قيلالمايمن اونوم پوتوب قالدى .

اوز اوتاكى نى ياميش نى اور كاندى . اوستانكىدىن اوتكانده
 بر اورداكى كوردوم . بو اوتاك نى اوتنه اليب دور . آچىغيم
 اور لاسه اور لايدور . آكام اور كونلوك كا اويىلانادور . بلا پات
 اوسوب چونك بولدى . اولكان آدم اوز اويىده تورالمایدور .
 بلا او كزه كا چىقىب اوجمه تارتىب ييدور . اورى تورونك .

و

واوينك بر آوازي بر سوزنينك ايچيده بولسه خاص و بيلان
 پتولادور و يا پتوك سز قالادور .

بوريا بوز بوزه بولتور بولما بوى پوتلا پوخاق پور
 پوش توپ توپا توختاماق توخماق توخوماك توخى تور
 تورپاق توزغاق تولغاماق تولغاق تولماق تون تونك تونكماق
 تونكوز تونوماق توى توپماق جوزه چوغ چوقا چوكان چوكون
 چونك خوخي (تيكان) خوراز خوش دوپا دوراماق دوله روزه
 زور زورلوق سودا سوراق سوراماق سوزمه سوغا سوفى سوقا
 سوقاش سوقماق سويماق شوتى شورده شويلاه شوينه سوفى
 غوره غول قوبزاق قوپماق قودان قوداي قور قورچاق قوردان
 قورساق قورشاماق قورقماق قوروماق قوروما قوغون قول قولتوق

قوناق قونكغاز قونماق قوی قویاق کور کوزا لوبو لوبیا
 لوقما لونکی موزای توخته خو یوق یوقاتماق یول
 بوران بورون بوغا بوغاز بوغرا بوغماق بوغور بوی
 بویون پوپوک خومرا دوست رومال سوغارماق سوغورماق
 شول قورام قوزی مولون موما هورون یوغان
 بوراماق بورون بولاق بولاماق پوتاق توتماق توتغون
 توز توماق چوقور چوماق خوی دوتار روح سو سونک
 غولچ قوتی قوچقاچ قودوق قورت قورچ قوروت قوروق قولاق
 قویروق موز نور نوح یولدوز یولون .
 تونکچه جوراب حوی شونچه شونداغ طویماق
 (تویماق) موشت مونچه هوشیار یوتماق یورت یورغا یوکورماق
 بورکا بوری بوشوک پوتون توز توزوک توشوک توك
 چومماک چومبل چومله چوموچ سوت سورماک سورکاماک
 سورکو سوزماک کوکورد کولماک کون کونککل کونلوک موشوک
 یوتال یوتالاماک یوراک یورماک یوز یوک یوکان .
 توش توشماک چوچه کویه .

بوز بولاماک بولک توپه توکاماک توکماک
 جولوماک چول سورون سوز سوزلاماک سویماک سویونماک

كۆرپە كورماك كوز كوك كوكلاماك كون كويماك هوپاب
(هوپوب) يور كوماچ - تور تورت توشوك جوجاي چور كولماك
دوبه دوبه لاماك دوزخ سوسن كونكلاك مورە مولا نوبت .

۷

بو پور تراك نينك اوزون پوتلاسى بار. چو كونى چوغ نينك
توپە سىكا قويوب چاي قايناتيب برسەلار خوش بولامن. دادام
بازاردا قاوغون قوناق ساتيب چونك بر تورپاق و بر قوى اليب دور
منكا هم بر خوراز و بر توخى و بر دوپا اليب دور خوراز چوقوسە
او كام قورقوب قاچادور. قورساقىم آچقاندا تونك غورە يسام
تويمايمن. باي قوى سويدوروب قوياق آش بيلان قورساقىنى
اوبدان تويغوزادور بيزدە قوياق آش يوق سويوق آش اوماچ
ايچيب تولا خوش توراميز.

آخشام قاتيق بر بوران چىقتى. سنكا كيم بورون بولادور?
حويلىدا بر بوغا بر بوغرا بار بولارنى يوغان بر خومرا دا سوغارامن.
اندىن بوغاز برامن. شو يولدا قورام تاش تولادور. مولون
قوزىنى يرتيب دور.

بو آدم نينك بورنى كومشار بورون دور. بو سو توزديك
اچىق دور. بو توزلوق سونى قايردىن اليب كلدينكىز. بولاقدىن

اليب كلديم . بو بولاق نينك چوقورلوق ياريم غولاچ دور . قودوق
 بش غولاچ آتته سونكچه چيقادور . دادام منكا بر توماق و بر قوروق
 قوتى بردى . آخشام بر قويروغلوق يولدوز كوروندى . توردى
 بر مونچه موش تى من بيهوش بولوب ككتيم .

شونداغ يورغاسى اوبدان آطنى شونچه ارزان ساتامدور .
 بوركا بورى موشوك قانغه امراق جانور دور . چومله نينك توكى يوق .
 قادر آخوند كونكلى توز و تولا يوزلوك آدم دور . كو كوردنى
 يوز كونلوك يردين اليب كلدى . همه سى اوتوز آط يوكى
 دور . منكا بر چوموچ سوتلوك چاى اوسوب برادور . پوتون كون
 بيكار يورمانك . يوتال عاجز يوراكنى اغريتادور . بو بولاق نينك
 سويى سوزوك و تاتلىق دور .

توخى نينك توشىكا تريق كيريب دور . تاش توشكان يرده
 عزيز . چوجهنى كوزلوك كا ساناغيل .

توشوكده اولتورماسه لار توركا اوتوب كورپه توپه سيدة
 اولتورسونلار . جولامانك اوچوق سوز قيلينك . اوتاك كا اوبدان
 كون بارمو . چوغديك ايسيق چولدين كولى بار سـ ورون يركا
 اوتاهيز . كول نينك چوره سيدةكى كو كلايدورغان سوكتلار
 كوزوم كا تولا سـ ويونلوك دورلار . خسام بوزدين توقولادور .

سونی کیم توکوب اتی . کورمادیم . بلانی سویمانک
تورت نوبت دوبه نی چور کولوب کلدی . بر جوجای و بر
مولا الالی . تولا نرسه لار دوبه لاب موره سیکا کوتاریب کلدی .

پتوک سز واوینیک آوازی

بعضی سوزکا واوینیک آوازی توشکانی بیلان واو دیکان
حرف اوزی توشمایدور .

بلبل بیورماق پل تخوم تروغ ترکستان تقراق تمور تنور جفت
جل جمعه جمله جمه حرمت خدا خرسند دسترخان دعا دم
دنیا ربع رخصت رسل رقم سست شکر شهرت فرقان فقرا
قدرت قیران قیربان قرعه قل قلاب قلوب (قفل) قمار کل
کمان کنه لطف مبارک محرم مدت مرچ مفت مرغ ممکن
مهر نصرت .

مذکور سوزنیک تولاسی عربی سوزلار دورلار .
و واوینیک اورنیغه پیش (و) کلا دور لیکن بو پیش ترکی زباندا
انچه ایشلا تیلمایدور .

۸

تخومنی نچه پلدین الدینک؟ تخومنی بش پلدین الدیم .

تروغ آطغه بریوکان برجل الـدیم . تمورچی بر قفصل و برجفت
 قلاب ایتیب بریب دور . اتانکغه و اتانکغه حرمت قیلغیل .
 جمعه کونی کلسه لار جمه . تولا خرسند بولامن بلبیل کیچه ده
 سارایدورغان بر اوچارلیق جانور دور .

خداغه دعا و شکر قیلماق بیزکا واجب دور . دسترخانی
 راستلادیم . منکارخصت برسه لار کتای . برنچه رسل بو دنیاغه
 کلیب دور لار . سست آدم نینک شهرتی یخشی بولمایدور .
 لطف قدرت خدادین دور . سیز کیم نینک فقراسی . من خاقان
 فقراسی . قربان عیدیغه قانچه مدت قالدی . عیدلاریغه مبارک
 بولسون . باغیمیزدا سوسن کل بار . ساریق کل محرم ده اچیلدی .
 خطغه مهر باستورادور . آق مرچ اچیق دور کونده بر جینک یکالی
 ممکن بولمایدور . شتر مرغ دیکان جانور نینک قناتی بار ایکن
 اوچالمایدور . قمار اویناماق کنه دور . قل الیب ساتادورغان ایش
 ترکستاندا یوقالیب دور . خدا نصرت برادور . خدا هر نه نی مفت
 برادور .

ا - وا - او -

واو آوزی بیلان باشلایدورغان بر مونچه عربی سوز لار
 ترکیده ایشلاتیلادور . بو سوز لار پتولوشده الف بیلان باشلانادور .

عربی طریقەسىدا الف نىنك توپەسىدە پىش پتولادور لىكن تر كىدە
پىش نى انچە لازم قىلمايدورلار. مثلاً استخوان الفت اميد انس.
بر نچە سوز نىنك ايچىكا - وا - يا - او - توشوب بعضى
سوزدە الف آوازلىق بعضى سوزدە واو آوازلىق بولادور.
خوار استخوان خواه خواهش خواھلاماق جزانہ خوار
خوان خواجہ طاوشقان قرغاول قراول.

۹

آدم نىنك استخوانىدا تولا سونكاك باردور. اول كشىلار نىنك
بر برىكا انس الفتچىلىكى باردور. بو آدم الفتلىققە يارامايدور.
اوزلارىكا اميد باغلاب كىلىم.
نمە خواھلايسىز؟ صحرانمە چىقماق نى خواھلايمىن. بو
كشى نى نمە اوچون خوار كوراسىز؟ خواه كىچىك آدم بولسە
خواھ چونك آدم بولسە بو اويكا كىر ماسون. بو كون استخوانىم نىنك
ھىچ احوالى يوق. استخوانىم اغىر. خواندا كىزلك نى
راستلادوق. كىچەسى خواجە كوندوزى قل نمە دور؟ بو كشى
جزانہ خوار دور.

داود آخوند بر طاوشقان نىنك بلاسى نى توتوب دور. بو ىردە
طاوشقان تولا و تاغلاردا قرغاول نھىت تولا دور. بو آدم لار

نه یرکا بارادور؟ اولار زونک قراولغنه بارادورلار

واو حرف ساکن بولادورغانی

واو دیبکان حرف بر سوز نینک باشیدا کلسه همیشه
حرف ساکن بولادور. بعضیدا بر سوز نینک ایچیده هم
حرف ساکن بولادور.

واجب واحد وارث واقع واقیراماق وانک وای وای جان
وتوالاق وجود وجه وعظ وفات ویران وینکیلداماق.
اول اوا آواز اوال اوالاماق اوواق جواب جوان
جیواغان حوا دعوا دعوت دوا دوات دوان دوزخ راوی رواق
روان روایت رونده زردوال ساوق مورید ناسوال هوا یاوا یوالدوز.

۱۰

واحد خداغه حمد و شکر ایتماق هر آدمغه واجب دور.
نمه واقع بولوب دور؟ وفات بولغان کشی نینک وارث لاری هیچ
وجهی بیلان کلمیشمایدور. بلا یغلاب وای جان دیب واقیرادی.
یسونس بای بلاسیغه بر وتوالاق توتوب برکالی وعده قیلیب دور.
اول وقت دین تارتیب اوی ویران تورادور. بو ادملار نمه کا
وینکیلداب تورادورلار.

قراقوچقاچ اوا سېغە چانكا قويوب اول تخومی نی کا کالاب
اندین اولار نی باسیب بلاسی نی چیقارادور. بلاسی نی توتسانکیز
بیچاره اناسیغە تولا اول بولادور. حواخان نینک آوازی او قوشقه
تولا کلیشادور. نان اوواقی هم نان دور. بای نینک ادمی جواب
الیب کتسی. بوکون هوا جیوانان بولوب قالدی. دوا تاپماق اوچون
کلایم. دعواسی توکودی مو؟ دوات قلم نه یرده؟ دوات نی رواق
توبیداکی قربان آخوندغه بردیم. کوچه ده بر راویدین بر روایت
انکلادیم. رونده اوز اویمکا بر زردوال الیب دور. مورید تاپسام
من هم برنی الی. ناسوال اچیق دور. یوالدوز بارمو؟ بوکون
بازار دین اوچ یوالدوز الیم. تاغلاردا یاوا جانور تولا. قیش وقتیدا
دواندا تولا قار باردور.

ای سی

ای بر سوز نینک باشیدا کسه بعضیدا صاف ی نینک آوازی
بولادور. و بعضیدا ابیر دیکان سوز نینک آوازیغە اوخشاش بولادور.
ایبارماک ایت (ایط) ایتمک ایچیده ایچماک ایز ایش
ایستاماک ایسیق ایش ایشانماک ایشتان ایشک ایشلاماک
ایشماک ایشیتماک ایشیک ایکا اینکار ایکان ایکیرماک
ایکی ایکیز ایکین ایلغاماق ایلکاری ایلی ایمان اینک اینی.

ایتماک - ایر - ایرته - ایردی - ایرکک - ایریماک - ایماس
ایمدی - ایرماک.

انام بوکون منی بازارغه ایباردی . شهر ایچیکا کیرسام
ایکی ایت ارقام دین قوغلاب یوکوردی . ایتیک قاجیب بر دالداغه
کیریب بوکوب الدیم . ایت ایکاسی نینک ایزینی بوراب انی تاپادور .
ایشاکیم نی ایستاب بارسام یراقدین هانکران آوازینی انکلاب
ایشیتیم . منکا ایشکچه قوناق اوتنه برینک . اینکیم اوستانکدین
سو ایچادور . جاوانی ارغامچیغه چیکیب موری نینک ایسی نی تارتیب
ایتمک . ایسیقدا ایش قیلماق اونکای ایماس . ایکارکا بر ایشماک
الامیز . سوغاق ایکان ایشیک نی یاییب قویونک . بو کشی اوبدان
ایشلاب ییب ایکیریب اوزیکا ایکین تیمکادور . ایلی نینک یولیدا
بر ایکیز دواندین اوتوم . یخشی نی ایلساب قویونک . بو آدم نی
من ایلکاری ایکی مرتبه کورکان . راست ایمانی بار آدم خداغه
ایشانادور . دادام نینک اینی سی منینک تغام بولادور .
توردی آخوند نینک اینی سی منسکا ایکی سیخ
ایتم برب دور . یولدا ایکی ایرکشی ایکی خاتون کتیب بارادور .
ایرته شهرکا بارامیز . ایکیز تاغلاردا موز قار هیچ وقت ایریمایدور .
آطنینک ایرککی نی آغور دیرلار . تونه کون بر آدم بو یرده اوزون

اولتوروب ایردی شومو؟ شو ایماس . ایمدی تونہ کون کی آدم کلدی .
چالمالارنی ایزادور .

ی - ی - ی

ی نینک آوازی سوزلار نینک ایچیکا توشسہ بعضی
یرکای دیکان حرف اوزی پتولادور بعضی یرکا پتولمایدور .
ی نینک آوازی بر ترکی سوز نینک ایاغیدا کاسہ ی
همیشہ پتولادور .

اغیر اغیز بیلان بیلماک پیت تیریک تیز تیزا تیش
تیکان تیک تیمماک تیل تین جینک چیبین چیت چیچاک چیزه
چیناماق چینک خیال دیدار دین ریا زیاده زیان زیریکماک زیلچہ
سیلیق سیم شیرین شینہ شیرنہ قیتیقلاماق قچقیرماق قیر قیرغیز
قیز قیزاماق قیستاماق قیستورماق قیسقارماق قیسقہ قیسماق قیش
قیغ قیل قیماق قیمت قیمتچیلیک قیناماق کیپک کیچ کیچہ
کیرماک کیردہ کچیک کیلاس کیکز کیسیم کیماک کین میس مینک
میوه یشک ییپاک ییغماق ییلیم یینیک .

بر به (بیه) بهشت پچاق پچان پسته پشلاق پلته پله تعجب
جسم جگر جلغه جن جنس چرایلیق چریک چلک چلیم چنار
خل دل زندان سر سرکه سر سمر سنکل قفق قزل قسم کرا

كلكار لچاك مشقال ملتىق موافق واجب هندستان
 آرى اسكى برنجى اوغرى ايلي ايلكارى باخشى باغچى
 بورى تاشقارى تيشى خيلى قاراچقى قنى قوتى قوشنى كرپى
 كشى لونكى.

۱۲

آدم نينك اغزىدا تيشلارى و تىلى باردور . بر تىلىم و تولا
 تيشلارىم بار . بر تيزاغى بر پارچه چىت و بر پچاق الدىم . پىت
 چىبىن چاقادورغان جانور دور . چراغدا پلىك بارمو ؟ باغىم دابه بار
 پسته يوق دور . سيزده سر بار مو ؟ من هرخل و هر قسم رنك
 و سرلار ساتامن . سنكلىم سىزكا بر سرايتاى : اول چناردا جن
 بار دىدى . باغچى شو كك بىكار كك چناردا جن يوق دىدى .
 بورى بىلان تولاكى ايت نينك جنسىدىن دور . قزل جىلغه نينك
 سويى قزل دور . پشلاق و قىق سوت دىن بولادور . اريق نينك
 بويلارىغه چرايلىق چىغىتماق اونوب تورادور انى اوراب قوروتوب
 پچان دىب قويغه برادورلار . پله باقادورغان كشى قنى ؟ اول ىرده
 بر چمك ايكى چلىم بر لچاك كوتارىب كتىب بارادور . قوشنىمىز
 ايلىكا كرا قىلىب دور . اوغرى زنداندا ياتادور . تاشقارىدا
 چرىك ملتىق توتوب مانىكا دور . كلكار كونلوك اجرىكا تورت

مئقال الادور . انينك سمز بولوماقديك جكر رنك اطي بار . بو
 كنت نى يخشيليقى اوچون بهشت باغ اتايدورلار . آدم نينك جسمى
 جانى و دلى بار دل نى هم كونكل ديدورلار . راستليققه موافق
 سوزلاماك هر ادمغه واجب دور . ريا سوزلار بيلان آدم اوزيكا
 زيان ككتورادور . ابراهيم دين ييپاك ايتادورلار . شيرين شيرنه و
 هم آچيق سرکه اوزوم دين ايتيلا دور . بو زيلچه كيكي زلار
 هندستانغه ايبار يلا دور . كرپى مشوكدين كچيك بر جانور دور .

۱

ى نينك آوازي بعضى عربى سوزلار نينك باشيدا الف و
 زير بيلان پتولادور ليكن زير ديكان نشانه تركيده انچه پتولمايدور .
 ابتدا ابراهيم ابريق ابليس اثبات اجازت اذن اراده
 استعمال استنبول اسحق اسرائيل اسكندر اسكنه اسلام اسم
 اسمائيل اشارت اشتياق افار افطار اقرار اقليم التفات التماس
 المهام امام امتحان انتقام انجيل انسان انشاء الله انصاف انعام انكار .

۱۳

ابتدادين تارتیب ابليس آدم نينك دوشمنى دور . ابراهيم
 ابريقدا اسحققه سو ايچوروب قويدى . سو استعمال قيلماق هر

آدمغه لازم دور. اسمائیل آخوند استنبولغه بارغالی تولا اشتیاق
 تارتی. بو امام نینک اسمی نه ایکان؟ اسمی اسکندر آخونوم ایکان.
 بنی اسرائیل نینک اراسیدا ابراهیم اسملیق تولا آدم بار ایکان. خاقان
 اقلیمی چونک دور. بلالار ایسکاری قیلغان یمان ایشلاریغه انکار
 قیلسه یمان بولادور اقرار قیلسه اوتولادور. اسحق آخوندغه اشارت
 قیلسام او قمادی. اوستام منکا ایکی اسکنه التفات قیلدی. التماس
 قیلامن انصاف قیلسونلار. اوزونکیزکا انتقام المانکار انتقام
 الماغلیق انسان نینک ایشی ایماس بلکه خدانینک ایشی دور.
 انشاء الله ینه بر شونداغ امتحانغه توشماسمن. توردی بای منکا
 بر تون انعام قیلدی. افطار وقتیغه خیلی آز قالدی. افار دیکان نرسه
 بر قسم کیکنینک کندیکیدین چیقادور. کلامک اراده کتھاك اجازه.
 اذن برسه یانار ایدیم. انجیل خدانینک کلامی دور. خدا اوزی
 اثبات قیلغان نرسه نی انسان بوزالمایدور.

ی ا ی ای ی

ی دیکان حرف بر سوزنینک باشیغه کاسه همیشه حرف
 ساکن بولادور سوزنینک ایچیکا یا ایاغیغه کاسه بعضیدا حرف
 ساکن هم بولالایدور.

یا یاپسا یاپماق یاپلاق یاتماق یاد یاراتماق یاراشماق یارماق

ياروق ياروغلوق يازى ياش ياغلاماق ياقا ياقسماق يال يانسماق
(يانكغاق) ياوا ياواش يىتماك يىشىل يىغاج يىغاچى يىقتماق يىقلىماق
يىقىن يىكتك يىماك يىنكى يوتقان (يوتقان) يوراك يوز يمولاق يولغون
يولون يىپىك يىم.

ايا اياغ اياماق ايسماق ايراتماق ايراماق ايل ايلاماق
اىلىق اىنك ايسوان اىيق بايلىق بايا بيت پىغمبر پاپاق
ناى خىر تايماق تىيلىماق تىيىنماق جايىلاماق چايناماق خىر
دايه سايه عيب عيد غايب غيرت غىن آلو قايداغ قايسى قايسماق
قايلاماق قايناماق قوياق قويروق قويماق قويون كىماك
كىنيدە ميمون هايداماك ياي .

اوپچاى اولاي اونكاي آي اى باي بوي بىسى پوطى
پى تاي تورغاي، توي جاي جى چاي حوي خوي زى ساي سى
قوي قوداي لاي مى ناي (نى) واي هى هى .

۱۴

اي يونس يىكتك نى اياپ كىنك . ايلانىب كىتكان بلا
ايمدى اى بولوب دور . بو آي صاف اوتوز كون بولادور . بو ياش
يىكت نىمە ايشقە تياققە تىيىنمىب مانكادور ؟ لايدا تىيىلىب يىقىلىب
توشماي دىب تياق توتوب مانكادور . چاي بولماسە سونى قايناتىب

داغ سو ایچینک . بو اوی تولا زی دور . یکر مه قوی ینکی حوبایغنه
 کیریب قالدی یوسف آخوند برینی قویمای هایداب چیقاردی .
 بای نینک کی غه یاموندین بر یایی چیقیب دور . خاتونلار وای جان دیب
 اویکا کیریب کتیلار . یایی تراک نینک سایه سیده اولتوروب مینکان
 تایی نی قایلاب تورادورغان بلاغه بریب بای بارمو دیب سوردی .
 بلا ایتی بای اینی سی نینک توییغنه کتیب دور . یایی خیر اول یانیب
 کلکونچه بو جایدا توروب تورای دیب ایتی . اندین بای نینک بر
 آدمی نی تاپیب منکا چای قایناتیب بر قوی سویروب شوربا سالیب
 قویاق آش ایتیب دملاب تورونک دیب ایتی . - قویروقی کسملکان
 ایشاک نی آدم لار نهایت عیب ناک کورادورلار . چایناک نی ایب منکا
 چای قویوب برینک . سایی قودایغنه خوش یافمایدور . همه ایش نی
 اوبدان جایلاب اطغه ییم و ایگر کاینکی بر ایل الای . بای قایماقنی
 توکوب اتقان بلاغه کایدی . راستلیق اوچورومغه اوز اقراریم دین
 جی خط قیلیب بردیم . ایمدی غیرت بیلان اوز ایشیم نی قیلامن .
 شو چرا یلیق نرسه نی قایداغ تاپتینکیز هی هی . جوی جوی دیب
 چقیرسام مه ایشقه انکلامایسینز ؟
 یونس پیغمبرنی بر بلیق یوتوب ایب قوروققه تاشلادی .

۴ ر

بعضى عربى سوزلارده همزه (ء) كلادور . بو زمانلاردا
 تركيده تولا خلق شو همزه نينك اور نيغه يا (يـ) ايشلاتادور .
 جائز حائل خائن خلائق دائم رائيس شائع ضائع طائفه
 غائب فائده قائل قائم لائق مائل ملائك ملائم نائم .
 مذكور سوز نينك تولا سيدا تركى آدم لار يا (يـ) ايشلاتورلار .
 مثل : طائفه فايده .

۱۵

تركستاندا بر مونچه طائفه خلق لار ياكه خلائق باردورلار .
 فايده سى نى اوزونكيزيب ايز پلوم نى اوز قولوم غه برينك . كشى نينك
 حق نى يماك جايز ايماس . رئيس آخونوم دايم بازار چارلايدور .
 ايكميز نينك اراسيدا بر حائل يعنى بر توسانچاق تورادور . بلام بر
 ساعت ده كوزوم دين غايب بولوب كتى . فرشته لار نى ملائك
 ديدورلار . خدا ياراتقان نرسه لار نينك همه سيكا قائل دور من .
 كوندوزده قايم كيچه ده نايم . لايق ايشقه ماييل بولماق هر آدم غه
 فايده ليق دور . انداغ آدم نينك ايشى هيچ وقت ضايع بولمايدور .
 بو ايش هر يرده شايع (يعنى معلوم) بولوب كتيب دور . بو آدم

خاین ایماس بلجکله راست و میلایم بر آدم دور.

ی - ا

بر نچه عربی سوز نینک تو کانجی سیدا پتولوشیده ی بولغانی
بیملان دییشیده الف نینک آوازی بیملان دییلا دور. شولارغه
اوخشاش بر نچه ترکی سوزلار نینک ایاغیدا کی ی بعضیدا ی نینک
آوازی بیملان و بعضیدا باشقه آواز بیملان دییلا دور.

تعالی عیسی موسی تقوی (تقوا)
آچقی توخی چینی شونی کرکی لیلی کل

خدای تعالی همه بار نرسه لار نی یاراتیب دور. اول هم
عیسی مسیح نی و موسی علیه السلام نی دنیا خلق لاریغه ایباریب
دور. عادل آدم نی تقوا هم دیرلار.

بازار دا آچقی بارمو؟ بازار دا آچقی بار دور لیکن بو کونلار
ده خلق انچه المایدور. توخی آدم غه تولا فایده لیق بر جانور دور.
راست چینی چیندین کلادور. بلا شونی دین توشوب کتیب پوتی نی
سیندوردی. کرکی دیکان هر اویده لازم بولادورغان بر اسباب دور.
بیز نینک باغیمیز دا تولا لیلی کل بار دور.

ع نىنك آوازلىرى

ع دىكان حرف عربى زبانددا حرف ساكن بولغانى برله
 تركيده حىرف صوتى نىنك خىدمتى نى قىيلا دور . بعضىدا مثلاً بر
 سوز نىنك باشىدا آلف دىن ايلكارى كاسه هىچ انكلا نىمایدور
 باشقه سوزلار نىنك باشىدا بر حرف ساكندىن ايلكارى كاسه
 تولا خلق نىنك اغزىدا ح دىك انكلا نادور . حرف صوتى نىنك
 خىدمتى نى قىلسه آوازى الف يا وهم واو نىنك آوازى دىك بولادور .
 عابد عاجز عادل عاصى عاقل عالم على عبادت
 عجایب عدالت عداوت عدل عذاب عذره عرابه عرب عرض
 معروض عزیز عسکر عفو عقل علامت علیه السلام عمل
 عنبر عهد عیب عید عبرت عزت عطر علاج عتت علم عمارت
 عنایت عیسی عیید عسل عشور عصا علف علم
 على عالم عمر علما

بعضى تعالى تعجب تعليم تعین جمع جمیع جمعه دعا دعوا
 دعوت دفعه ربع ساعت سعى سعید سعادت شامع شعر فرعون
 قرعه قلبى معتبر معقول معلوم معنی نعمت واقع وعده
 یعنی یعقوب .

عادل کشی هر قانداغ ایشقه معقول دیمايدور. عابد نینک
 عبادتی راست دور جمیع ایشلاری عدل عدالت بیلان بولادور.
 عاصی آدم عبرت الیب قیلغان کنه لاری اوچون عفو تیلماسه
 آخری علاج سز بولوب قاتیق عذابغه گرفتار بولغوسی دور. عاقل
 آدم ینحشی تعلیم انکلاب علم اور کانکالی سعی قیلیب سعادت مند لکیکا
 یتیب عزت حرمت تاپادور. بو عمارت نی سالغان ککشی
 عقلی نهایت چونک بر آدم ایکان. خدای تعالی نینک بیزلار کا
 کور ساتکان عنایتی عجایب اولوغ دور انکا هر کون هر ساعت دعا
 عبادت قیلماق بیزلار کا واجب دور. عیسی علیه السلام نینک
 علامت ایشلاری عالم خلق لاریغه معلوم و آشکارا بولوب دور.
 خدا اوزیکا دعوت قیلغانلارغه نعمت برکالی وعده قیلغان دور.
 یعقوب آخونوم عمر آخونوم چونک علما دور. نعمت آخوند
 چو کونغه قلعی بریب شعر اوقوب اولتورادور. تولا آدم لار عطر
 عنبر و انداغ نرسه نی تولا عزیز معتبر بیلادور. بر جمعه کونی
 عجایب بر واقع نی کوردوک بر مونچه عرب عسکرلار شهر نینک
 علما لاریغه عرض قیلغالی اوچ تورت عرابه بیلان کتیب بارادور.
 بر اطمی عاجز بولوب تار تالماسه ایکی عسکر نی عرابه غه قاتیب

ھایداب كتيب بارادور . عشور آخوند بلالاری نینك عیدایقیغنه
 عسل ایب بریب دور . علی آخوند آط غه علف اییب برکان دور .
 عالم آخوند عصانینك اوچیغنه بر علم باغلاب دور . سعید آخوند
 برجینك شامع الفاج کلدی . تعجب دیکان سوزنینك معنی سی
 حیران بولماق دور . هر سوزنینك تعین معنی سی بار . نمه علت بار ؟
 عیب سز آدم بو عالمده یوق دور .

ه - نینك آواز لاری

ه دیکان حرف بعضیدا حرف صوتی و بعضیدا حرف
 ساکن بولادور . بر سوزنینك باشیدا کاسه همیشه حرف ساکن
 دور . سوزنینك آیاغیدا کلیب بر حرف ساکنغه قوشولسه
 حرف صوتی بولادور . بعضی یرلارده سوزنینك ایچیده
 هم ه نی حرف صوتی طریقه سیدا ایشلاتورلار . شونداغ
 که جرمانی جرمن هم نی هم پتویدورغان قاعده پیدا بولوب دور .
 ه حرف صوتی بولسه آوازی الف و ی نینك آوازیغنه
 اوخشاش بولادور .

ابتیابه آزیینه اغاچه اغینه الله المه اندازه اندوبه اوجمه
 اوکزه ایرته باغچه بالاخانه بده بلابارقه به بیچاره بیدکانه برله
 پانه پخته پراکنده پرده پسته پسه پشه پلته پله پله پیاده پیاله

تخته نخسه تره تکمه تنکه توبه توبه توکه تیوه جمعه جمله جمه
 جنده جنسته جوزه چکه چیزه چیلایچه حلقه حیلله خاسه خالته
 خانه خزینه خسته خفه خمره خواجه دانه دایه دروازه دره دسته
 دوبه دیوانه روزه ریده سده سبزه سرکه سلّه شوخله شوینه
 غوره قارغه قارغه قاعده کله کویه که کیرده لانه محله
 مسجه مسکه میوه ناشته نامه نمه نه همشیره همه ینه .

آزینه کونی روزی آخوند نینک آغاچاسی آله بیچاره بیکانه
 دیوانه کا یکرمه کیرده نان بردی . ای بلام اندازه نینک ایچیده
 یور کیل کونکلونک خسته بولماسون . قاعده سز خلق بیلان آغینه
 بولماغیل اولار برله نمه کارینک بار دلینک پراکنده بولماسون .
 باغچه دا او جمه به جنسته آله سده ریده و باشقه درخت باردور .
 بر بولونکدا سبزه شوخله هم تریب دور . میوه لیاک درخت نینک
 غوره سی از بولوب دور . بای او کزه نینک اوستیده بسر بالا خانه
 یاساتیب دور . ایرته بده سی نی توکه لار کار تیب الیب کلیب اط
 خانه نینک او کزه سیکا چیقاریب باستورادور . اندوبه دیکان کلکار نینک
 اسبابی دور . لیکن چیلایچه پیاله تسخسه خمره جوزه و انداغ
 نرسه لار هر اوینده لازم کلادور . بای نینک پانه لاریده تیوه کلا

هم باردور. كلا ديكان آدم غه تولا فايده ليق بر نمه دور. سوتيدين
مسكه تره سيدين مسحه اوتاك و مونكوزيدين تكمه دسته و باشقه
نرسه لار ايتادورلار. دروازه ده سلمه يوركاكان كيمته بر آدم تورادور.
اتي روزي احمد بای حاجيم دور. اويده كوييه يكان بر مونيچه
لاته تورادور.

۸

بر سوزنينك اياغيداكي ه - دين ايلكاري بر الف كاسه ه اوزي
حرف ساكن بولادور. و الف نينك آوازي اوزون بولادور.
اگاه آه پادشاه پناه چاه خانقاه راه سپاه سپاه شاه
عيدگاه قربان گاه گاه كناه.

۱۹

خدا بيزنينك پناهيميز دور. اول بيزني هلاكت چاهيدين
قوتقازغاي. راه ديكان يول بولادور. اگاه بولونكلار كه راه راست دين
چيقماغاي سيزلار. اول آدم تولا يغلاب آه تارتيب توردي.
تولا سپاه لار بيلان خلق نينك پادشاهي اوز شهر يكا كيردي. خانقاه دين
اوتوب كتسام تولا آدم لار كيريب تورادور. بوكون عيدگاهدا نهايت
تولا خلق جمع بولوب دور. بو سپاه يخشي ايماس گاه گاه يخشي
سپاه بازارغه كيرادور.

ایران نینک پادشاهی نی شاه دیدور لار . قربانگاه دیکان قربان
قیلادورغان جای بولادور . هر آدم نینک کناهی بار دور و خدادین
باشقه هیچ کیم آدم نی کناهیدین پاک قیلالمایدور .

ه - خ ح

ترکی زبانا یکی ه دیکان حرف یعنی ه و ح باردور . ه ه نی
های هوز و ح نی های ح طی دیرلار . های هوز نینک آوازی
الدی تیشلار نینک اراسیدین چیقادور و های ح طی نینک آوازی
کال نینک ایچیدین کچیک تیل بیلان چیقادور .

آهسته آهک بها بهشت پهلوان تهدید تمهت جهمان
جهد چهارشنبه دهقان ذهن رهن زهر شاهد شهادت شهر
شهرت شهوت عهد فهم قهوه کهونه کهنه مهر مهمان نهانک
نهایت هاردوق هارماق هانکرماق هایداماک هر هره هزارپای
هفته همسایه همه همیشه هندستان هوا هوپوب هوپاب هوزون
هوشیار هول هی هیچ

احتیاط احوال ارواح حاجت حاجی حاضر حاکم
حالا حانکی (تراك) حجره حرام حرف حرکت حرمت
حساب حق حقیر حکایت حکیم حلال حلقه حاوا
حمال حمام حمد حمک حوا حویلی حیال حیران حیله

حيوان در حال راحت رحم رحمت رحيم روح زحمت
محرم محله

۲۰

چهارشنبه کونی بر دهقان کشی اوز ایشاکی نی آهسته
آهسته هایداب شهر کا کیردی . ایشاکی تولا هورون بولوب برنی
بوراب هر طرفکا قایللاب پات پات هانکراب تورادور . اول آدم
نهایت خفه بولوب باشی نی سیلاب جهاندا شونداغ هورون ایشاک
بارمو دیب ایتی . کهونه زماندا بر هندستانلیق پهلووان بر چونک
نہانک نی اولتوروب شهرت تاپغان ایمیش . اوتکان هفته ده هاشیم
آخوند همه تعلقاتی نی ایکی یوز سر پلغه رهن قیلیب مہر
باستوروب هندستانغه کتی . بعضی یورت لارنیک خلقی چای
اورنیغه قہوہ ایچادور مہدان کاسہ الیددا قہوہ قویوب قویادور
ہمایہ نیک نینک توپہ سیدہ ہیچ وقت یالغان تہمت قیلماغیل . ہوشیار
آدم ذہن قویوب همه ایشلارینی فہم برلہ قیلادور . عربستان نینک
ہواسی ہمیشہ ایسیق تورادور . اہک بہاسی ارزان بر نرسہ دور .
جہد بیلان عدالتی ایستاب تاپغان کمرسہ بہشت کا کیرادور .
آتانکغہ و آنانکغہ حرمت قیلغیل برعہ بیورسہ حیال
قیلمای در حال بارغیل . هر حرام ایشدین و حیلہ دین احتیاط قیلیب

حلال ایشقه یوز کلتور کیل . حاکم حاجی خانکی تراک نینک سایه سیده
 اولتوروب بر همک نان نی یب انندین راحت الیب اوخبلاب یاتی .
 حوا خان سرای نینک بر حجره سیده اولتوروب بلالاریغه بر حکایه
 ایتیب بردی . ایتیب بولغاندا بلالاری رحمت ای انام دیدیلار . بو
 نرسه لارنی حویلیه میز غه الیب بارغالی حاضر بیز کابر جمال لازم ایدی .
 رحیم آخوند محرم آیدا بو محله کاکوچوب کادی . حیوانلار نینک
 جانی بار دور روحی یوق . ارواح غه یماک ایچماک نینک حاجتی یوق دور .
 بلالار حلوا غه امراق دور لار . کبغل نی حقیر کورما کیل . بو بلا
 اوبدان حرکت قیلیب حرفلارنی تونوب حساب قیلیب تورادور .
 تاشچی تولا خرج و زحمت تارتیب بو حلقه نی پوتکوزوب دور . حاکم
 عدل بیلان حکم قیلدی . حق تعالی غه حمد و شکر بولغای .

پ ف نینک اوازی

پاپی پات پاتماق پاتمان پاتمه چوق پاته پاتیق پاخال پاختک
 پاخته پادشاه پارچه پارقراماق پاسکینه پاقا پقا پاقلان پاک پاکیزه
 پالاماق پالتو پایپاق پتوماک پچاق پنخته پرده پرهیز پست پسه پشه
 پشیمان پشین پل پلات پلاو پلم پی پله پناه پوت پوتاق پوتلا
 پوتون پور پورچاق پوست پوش پی پیاده پیاز پیاله پیت پیشانه پیغمبر .
 افتاب فارسی فاسق فال فانوس فانی فتنه فدا فرشته فرصت

فرق فرقه فرنگی فریاد فصل فقرا فقط فقیر فلاق فلوق فلان فلفل
فور فهم فیل توفیق .

۲۱

پالتو آخوند و سپورکی آخوند ایرته یازدا تراک پوتلا
چیقارادورغان وقت دا اوزون سفر کا چیقتی . اوتاک پایپاق نی سالیب
پیاده یورور ایردی . بر پچاق پلات دین ایتکان بر چاقماق بر پیاله باشقه
پارچه پرات اوشاق نرسه لار و آرغنه پل الغاج چیقتیلار . بر کون پشین
بیلان پاییلار اولتورادورغان بر یر کا یتیلار . شو یرده قونوب بر پاقلان
سویدوروب پورچاق و پیاز الیب بر پلا و ایتوروب یدیلار . پوتون کیچه
پشه پیت خفه قیلیب ایچی نی پشوروب اوخلاغالی قویمادی . سپورکی
و پالتو آخوند پیشانه لارینی اوروب پای نینک کی دا قونغانیغه پشیمان
بولدی . - بای بر پاتمان یر کا کبز تریب چیققان پاخته نی جیق بلغه
ساتیب دور . پاتمه چوق چولده و پقا ساسلیقدا یورادور . اط پات
پات پایغلیقغه پانیب قالادور . کوزیکا پرده توشوب قالغان ایردی
پلم پی دین چیقونچه لیک یر کا یقیلیب توشتی . پاکیزه کونکل لوک آدم
بهشت ده خدانی کورادور .

آفتاب بار وقت دا فانوس لازم کلایدور . فاسق آدم نینک
کونکلی پاک ایماس . فانی کوز فرشته نی کورالماس . - فلان

یردین اوتسام فلاق فلوق بر اون ایشتیب قالدیم فهم بیلان بر دانک کا
 قایللاب باقسام بر مونچه آدم جمع بولوب دور فال باققوچی بر آدم فال
 باقیم اولتورادور. اول کشی امیر فقراسی بولوب فارسی کب قیلادور.
 کتابیدین بر ایکی فصل او قوغاندا فتنه قیلادورغان بر آدم پیدا بولوب
 خلق نی قوزغوغالی قوپتی. خلق بوزولوب ایکی فرقه بولدی. آوروپا
 نینک خلقی نی فرنگی دیرلار. سیز بر فیل کوردینکیزمو؟ فیل بار
 یورت لار غه بارغالی فرصت تاپمادیم. فقیر نینک فریادینی خدایم
 انکلاب توفیق برادور.

ت نینک آوازی

ترکی زبانیدا ت نینک آوازی بار ایکی حرف ایشلاتیلادور
 یعنی ت بیلان ط. صاف ترکی سوزلارده ت ایشلاتیلادور. یات
 سوزلار نینک بعضی سیدات و بعضی سیدات ایشلاتیلادور.
 ات تا تاپان تات تار تاتلاماق تاتیماق تاج تارتوق تاریخ
 تازا تاسمه تاغار تاقا تاکا تامغو تانکاتماق تانک اتماق تاوالاماق
 تهراماک تخت تخسه تروغ تره تریق تریماق تعالی تعظیم تعلیم تغا
 تقصیر تکمه تکورمن تکیه تلاش تلپک تمشیل تمور تنکری
 توزوک توغاج تومشوق تویماق تیاق تیز تیزا تیل تیوه
 تیلاماق تیلاماک

طاچكە طالب طاناب طاوس طاوشقان طايفه طبيب طبيعت
طرف طريق طعام طلا طلاق طلب طمع توطى طول طويماق
طهارت طيار احتياط احاطه آط باطل باطن بطن بساط رابطه
رطوبت شيطان عطا عطر عطيه قطار قطب مطلق .

۲۲

منينك تغام تونه كون تانك اتقاندا تكورمنسكا بر تاغار بغدادى
اليب باردى . بر تريغليقدا بر قىرى آدم تاوالاب تورادور . اوغلى
تروغ آطىنى تاقالاتغالى بازارغە كتيب بارادور . داداسى تىز
باريب كلينك ديدى . اخشام باشيمنى تكيه كا قويسام ير تبراكانى
منسكا معلوم بولدى . پادشاه باشيغە تاج كيب تختيدا اولتورادور .
فقرا لارى انكا تعظيم قىليب تارتوقلار كاتورتورلار . پادشاه نينك
تامغوسى بار بر خط منينك قولوم دا بار . تىلیم تامغاقىم غە
چاپلاشقوديك اوساب قالديم . يردە تائاب قالغان بر پارچە مور
تورادور . بر قارغە تومشوقيدا بر تىزنى كوتاريب اوچوب كتيب
بارادور . كتمان چاپيب يريمنى تريمىن . خدای تعالى نينك بر كتى
بيلان اشليق كىكرو بولادور . قيش وقتيدا تىلپك كياميز
طاچكەده بر طبق سوت تورادور . يونس طبيب نينك ايكى
طاوسى و ايكى تاغ طاوشقانى بار . اوقوب علم طلب قىلغوچى

طالب انانادور . طعام دیکان هر آدمغه لازم لیکن طمع دین احتیاط
 قیلماق کراک دور . شیطان هر خلق هر طایفه و هر آدمنی باطل
 ایشلارغه باشلاغالی همیشه طیار تورادور . بر طول خاتون اون طلاغه
 الغان بر توطیغه مینیب کادی . عطا خان بوکون طهارت قیلیب
 تورسام یر نینک تبراکانی نی طویدوم دیب ایتی . بو کشیلار بیلان
 رابطه میز یوق . بای باغی نی تورت طرفدین ایکیز تام برله احاطه
 قیلیب ایچیده یته قطار عطر کل تریب دور . قادر مطلق هر یخشی
 عطیه نی آدم لارغه برادور اول آدم لار نینک باطنداکی ایشلارینی
 هم روشن کوروب طریقه لاریمیزنی بیلادور . قطب یولدوز
 مشهور بر یولدوز دور .

س نینک آواز لاری

بولک زبانلاردا آوازی باشقه باشقه بولغانی بیلان ترکی زباندا
 ث س و ص نینک آوازی تخمیناً اوخشاش بولادور . س صاف
 ترکی سوزده کلادور و ث بیلا ص عربی سوزلارده کلادور
 عربیده س نی هم ایشلا تورلار .

ثابت ثانیه ثلث ثنا ثواب ثور .

اسان اسباب اسحق اسکندر اسکنه بس تقسیم پست

توسماق جسم دسترخان رسول سابون ساعت سالتانک سحر

بولوب كلديم ايرته سحر سفر كا چيقامن. دسترخانيچي مسكه غسل و
سر كه اليب كليب قويوب دور. مسحه نى ايتيب بر كان اوستاني
قچقيرينكلار اويى سفيل توييده دور. كوك سله يور كا كان آدم
كيم دور. اول هندستاندين كلكان بر مسافر دور.

كونكلى صاف كمرسه صادق و راست دور. عاصيلار
يومان ايش قيلغالى قصد قيلادورلار. عصياندين و هلاكت دين خاص
خدا دين باشقه هيچ كيم بيزنى خلاص قيلالمايدور شونينكغه
آدم نينك قدرتى اصلا يتمايدور. بو كون خالص سودين باشقه نرسه
كاليمدين اوتمادى. رخصت برسه لار صحراغه چيقار ايرديم.
صابر صرافدين بش پارچه صدف اليب يانيمداكى پلومنى صرف
قيلديم. پادشاه بر صوفى نينك صورتيمده بولوب عصاغه تايئيب
صدقه تيلاب صبغير فقرالارى نينك احوالىنى كور كالى چيقتى.
بر كيچه بر صفه دا اوخلاب صبح دا يولغه چيقتسه نههايت
صاحب جمال بر بلانى كورادور اول بلا بر صندوق نينك توپه سيمده
يغلاب تورادور. پادشاه قايلاسه بلانينك اليدا بر اولوب كتكان صالما
تورادور. بلا پادشاهنى اصلا تونوماى: اى اكا بو جانور منى چاقادور
تولا قورقا من ديب ايتى. پادشاه: اى بلام قورقماى صبر قيلينك بو
جانور دين من سنى خلاص قيلاي ديب صالمانى تاشلاب اتى. بر

فرصت دین کین بلا کولوب رحمت اکادیب صدوقدین
توشوب یوکوروب اویکا کیریب کتی

ز- نینک آوازی

ز بیلان پتویدورغان سوزلار

ز . نینک آوازی صاف ترکی سوزلارده همیشه ز دیکان

حرف بیلان پتولادور بعضی فارسی عربی سوزلارده هم
ز بیلان پتولادور .

آز آزاد آزار ازکال ازمایش اغیز اوز اوزاتماق اوزماک
اوزوک اوزنکی این بازار بیز بوغاز بوغوز تاز تازا ترازو توز
توزاق توزغاق توزوک تیز تیزا جزا جزیره جنازه خزینه خوراز
رزق زادی زاغرا زاک زاکون زانکلا زاود زبان زبور زحمت
زخم زراعت زردک زردوال زر کر زغیر زکات زکام زمان زمین
زنبیل زنجبیل زنجیر زندان زنکی زور زی زیان زیریکماک
زیلچه سفیز سکنر سمر سوز سوزمه عزیز غاز غزل قازناق قیزان
قزل قوبزاق قیز قیزریق کیز کپسیز کیزر کزاک کوز کیکیز
لازم مزموور موز موزای نازوک هر کیز یاز یازماق یازی یالغوز یوز

بش جینک توزنی ترازودا تارتیب بردیم. اوزوم بازاردین ایکی

قزاقان نی الیب کلیب قازناققه کومتوروب قویدی .

ز- نینک آوازی

۲ ذ ض ظ بیلان پتولادورغان سوزلار .

ذ ض ظ دیکان حرفلار ترکی تیلیده ایشلاتیلادورغان عربی فارسی سوزلارده پتولادور . بولار نینک آوازلاری عربی زباندا تمام باشقه باشقه بولسه هم ترکی زباندا همه سی نینک آوازی ز نینک آوازیغه اوخشایدور .

آذینه تذکره خدمت ذوالحجه ذوالقعد ذهن عذاب
غذا کاغذ معذور عذر

ارض بعضی حاضر حضرت حضور خضر راضی
رضا ضامن ضبط ضد ضرب ضرر ضرور ضعیف ضمیر
ضیافت عرض غضب فرض قاضی قبضیت قرض قضا معروض .
اظهار انتظار تعظیم ظالم ظاهر ظلم ظلمت ظهور
عظیم لحظه مظلوم منتظر ناظر نظام ناظیم نظر
نظم واعظ وعظ

آذینه کونی ابراهیم شیخ نینک خدمتکاری سلیمان بر تذکره
کتابی نی الیب کلیب بردی . اول کتاب نی شیخیم اوزی

ذوالقعد و ذوالحجه آی لاریدا پتوب طیار قیلیب قویغان ایردی .
 کاغذینی بر ختنلیک ایتکان ایکان . بوک ذهنیم کا توشمادی عذر
 کتوردوم و آخونوم معذور توتی . بو کون هیچ غذا یهای تولا
 عذاب تارتیب کتیم .

عرب تیلیده بر پارچه یرنی و هم تمام یر یوزینی ارض
 دیدورلار . بعضی آدم لار حضرت خضرنی تاپتوق دیب ایتورلار .
 اول ضعیف خاتون قرض الغان کشیکا ایتی پاومنی برماسانکیز قاضی
 آخونغه عرض توتامن اینک حضوریدا منی راضی قیلاسیمز .
 ای اوکام بو ایشنی قورقمای قیلینک ضرر تارتسانکیز من ضامن
 بولامن . بو حسابنی ضرب قیلیب سانانک . آدم لار منکا هر قانچه
 ضدلیق قیلسه هم بو ایشنی قیلماق خاص منکا ضرور دور . منکا
 فرض بولغان ایشنی بجا کتورماسام خدانینک غضبی اوستوم کا
 کلادور . تولا دین تولا دعا سلام اداسیدین کین معروض اولسکه
 قاضی آخوندنیمک ضیافتیده ایتقان سوزومنی یادینکیزدا ساقلاغایسیمز
 اوز نفسینکیز کا ضبطلیق قیلغیل . ضمیرینکیزنی پاک توتقیل قضا
 اوقی قچان تکادور بیلمایسیمز . اعلائی علیمنده خداغه جلال
 یر یوزیده سلامت و آدم لار کا خوش رضا بولغای . اوز
 عاجز لیقیمیزنی بلیب تواضعلیق بولالی .

خداى تعالى مقدس كىتاب لاردا اوز ارادهسى نى اظهار
 قىلىپ دور . انىنىك غىضبى آدم لارنىنىك حىق سىزلىقى اوستىبىكا
 آسماندىن ظاهر بولادور لىكن انىنىك عظيم مرحمتى عادل لار اوچون
 ظمهورغه كالادور اول حاضر ناظر دور و انىنىك نظرىدىن هىچ
 ظلمت داكى نرسه ياشورولمايدور بر لحظه آرام و يا اويقوغه
 حاجتى يوق دور ظالم لار ظلم قىلسه لار اول انتقام الادور لىكن
 تواضعللىق و عاجزلارغه مرحمتى چونك دور . مظالم دىن اير
 كشى نى اولوغ سانامايدور همه انسان انىنىك نظرىده برابر دور لار .
 پادشاه لارنىنىك و اولوغ لارنىنىك نظام لارى يوت كالادور لىكن
 خدا انىنىك امر لارى ثابت تورادور لار . ناظم لار و واعظ لار نظم
 و عظلارى بىلان خدا انىنىك عالى صفت لارىنى بىان قىلسونلار و
 همه بنده لارى انىنىك عظيم لارىنى بجا ككتوروب انىنىك جلالى نىنىك
 ظهورىغه انتظار توروب بجا تىغه منتظر بولسونلار .

اورولادورغان حرفلار

اسم - صفت - فعل

اسم دىكان بر نرسه نىنىك همه اىكانى نى بىلدورادورغان برسوز دور .

مثال : بلا كىتاب .

صفت دىكان بر نرسه قانداغ اىكانى نى بىلدورادورغان برسوز دور

مثال: چونك كچيك اوبىدان يىمان
 فعل دىكان اسم نىنك بارەسىدىن بىر نەنى معلوم قىلادورغان
 بر سوز يعنى بر كىم نىنك يا بر نرسە نىنك قىلغانى نى يا بر نە نىنك
 واقع بولغانى نى ايتىب برادورغان بر سوز دور. مثال: (آخوند)
 اوقويدور (بلا) كىردى (يامغور) ياغدى.

اسم صفت فعل دىكان سوزلار بولسە يا قاتىق و يا
 يوشاق بولا دور. مثلاً نان - يىمان - ايتماق دىكان سوزلار قاتىق
 بولا دور. و كول - سىمز - كلك دىكان سوزلار يوشاق بولا دور.
 اسم لار نىنك ايكى تصرىفى بولا دور. قاتىق سوزلار اولقى
 تصرىفىغە يوشاق سوزلار ايكىنچى تصرىفىغە ككتور و لادور منامونداغ:

ايكىنچى تصرىفى

اولقى تصرىفى

كول

مرفوع صورتىدە نان

كول نىنك

مضاف اليه ،، - نان نىنك

كولكا

مفعول اليه ،، - نانغە

كولنى

مفعول به ،، - ناننى

كولدە

مفعول فيه ،، - ناندا

كولدىن

مفعول عنه ،، - ناندىن

مونىنكدىن كورورمىزكە اولقى تصرىفىغە موافق مفعول اليه يده

- غە سوز كا قوشولادور و ليكن ايكنىجى تصريفىغە موافق
 - كا قوشولادور. مفعول فيه يىدە اولقى تصريفىغە ككتورولكان
 سوزلار كا - دا قوشولادور و ليكن ايكنىجى تصريفىغە ككتورولكان
 سوزلار كا - دە قوشولادور.

اسم نىنك آخرقى حرفى چ، خ، ش، غ و ياق بولسە اولقى
 تصريفى نىنك مفعول اليه يىدە غە - نىنك اورنىغە - قە قوشولادور.
 مثال: شىخقە تاشقە - باغقە - اوققە ليكن ارايقيقە يى ياكە - لار
 توشسە - غە قوشولادور مثال: باغىغە - اوقىغە - تاشلارغە

۲۶

تونه كون دريانىنك بويىداكى بولاققە تماشاغە باردوق. بولاق نىنك
 بويىدا بر بقال اوروك ساتىب توردى بىز اوروك يىكالى
 اولتوردوق يىب بولغاندىن كىن صادق آخوند ايكى مئقال لىق بر تنكەنى
 چىقارىب بردى بقال تنكە نى اليب اول تنكە كا اندىن صادققە
 قايلاب تنكە جا مكى دىب تاشقە اوروب باشىغە سوروب باقتى اندىن
 راست ايكان دىب غلە كا سالىب قىرق پل ياندوروب بردى. يانىب
 كىشىمىز دە قادر آخوند نىنك ىرى بىلان باردوق اوتوب كىتسك قادر
 آخوند اوزى چىقىب باغقە كىرىنكلار دىب چقىردى. انىنك باغىدا
 سوي نىھايىت تاتلىق چوھور بر قودوق بار ايكان. بلالارىم قودوققە

توشوب كتماسون ديب چورەسيچكا ايكييز بر واردك قويوب دور.
 بو چرخقه قانچه بردينكييز؟ چرخقه ايكي مثال و بوتە سيخقه
 التە تنكە اوتوز پل برديم. بر مونچه قارغە چونك قپاق تراك نينك
 شاخلار يغە قونوب دور.

بر اسم ويا بر صفت نينك آخرقى حرفى ق بولسە و شو
 سوز كا - لوق - ليق ياكە - راق قوشولسە مذكور ق غ غە اورولور.
 سوز نينك آخرقى حرفى ك بولسە و شونينكغە لوك - ليك ياكە - راک
 قوشولسە شو ك گ كا اورولور. مثال: ايسىغليق - اوچوغراق
 ايتيگليک كچيگراک

ليكن اسم ويا صفت بر هجاليق بولسە اياغيدا كى ق ياك
 اورولماي تورادور. مثال: اوقلوق توقراق توكلوك كوكراک

مونينكدين چرايلىغراق جاي كوردونكيزمو؟ بو جاي
 راست چرايلىق دور ليكن يازينك ايسىغليقى و قيش نينك ساوغليقىغە
 پاى سز ايكان من سو يوقلوقيدىن زراعت قوروب كتى. قاردىن
 اقراق نرسە كوردونكيزمو؟ كورمادىم ليكن قيامتدا عادل لار قاردىن
 آق و پاكراق بولورلار. پاكيققە و حقيقيققە خوشى باردور. اول هم

بىلادور كە حق تعالى غە ياروغلوق و قرانكغولوق برابر دور و
 پنھاندا قىلمىنغان ھەر فاسىغلىق انكا اشكارادور ناحقلىق قىلغۇچى
 بركت تاپمايدور. ايشيك ايتىكلىك و بلا اويدە اوخلاغلىق دور. بو
 چونك عمارتدە كىم اولتوروغلوق؟ شو عمارت عثمان باي نىنك كى دور
 ليكن اوزى باشقىە ىردە اولتورادور و موشو اويدە بىر
 قوشنىسى اولتوروغلوق دور. قورقمای كىرىنكلار ايت باغلاغلىق
 تورادور. بر قولتوغلوق اوتون اليب كلينك چاي قاينايىب ايچالى . بو
 ىردە بر چوكون قايناغلىق سـو بار دور. يىخشى بولوب دور دوكاندىن
 سوقوغلوق قوبزاق دارچىن اليب سالىنك جىقراق سالىسە لار بولور اىردى.
 بوتوبروك مايماق تورادور تىكراك قويوب قويونكلار. بو قرى كشىكا
 يومشاغراق بر نان نى برىنك. ايكى جىنك سونكا كلينك كوشت بازار
 دىن اليب كل. قارغە تومشوغلوق و آط كومشـارلىق جانور دور.
 بوزوغلوق قىلادورغان كشى نىنك حالى آخرى يمان بولادور. يمانلىق
 قىلماغلىق بىلان كشى اوزىكا ھمە دىن چونك زيان قىلادور . چاي
 قىزىغراق بولسە ايچكالى بولمايدور .

فعل لار نىنك ھم قاتىق ھم يومشاق تصريفى بار دور بر قاتىق
 فعل يلاىزى نىنك آخرقى حرفى چ ش غ ق بولسە و شو حرفغە

غ بیلان باشلايدورغان بر هجا قوشولسه اول غ ق غه اورولور . فعل
 یلدیزی نینک آخرقی حرفی غ یا ق بولسه شو حرف تولا وقت
 قوشولادورغان ق بیلان بر حرف بولادور و توبه سیکا تشدید دیکان
 نشانه قویولور . مثال : اچقان اچقالی اشقالی توغقان توقان توغقالی
 توقالی سققان سققان سقالی .

۲۸

قاین ایتی من برادریم نی باقالی الدیم مو؟ الیب قاچقان آطنی
 توتوب کلینکلار . هم اشقان پارچه نی یغیب قویونکلار . کاروان
 دواندین اشقان مو؟ حاضر اشقالی تورادور . بو کشیلار بر توقان مو؟
 تور تولان بر توقان دور ینه بر آدم اولار بیلان توقان ایماس . باغقه
 کیر مامسینز؟ . ایت دین قورقان اوچون کیر المادیم . بغدادی نینک ینکی
 چیقان باشلاری الا بولوب قالیب دور . بو آدم تولا عاجز دور یوغان
 کیم لارینی سقالی کوچی یتمادی . کتمان نی کیم سوقان دور؟ . کریم
 آخوند اوستا سوقوب بریب دور . او قوغان سوزنی سیز اوکان مو؟ .
 اوقتوق شونداغ پتولیکان دور: ابن الانسان از یقانلارنی دعوت
 قیلیب قوتقازغالی کلیب دور .

د ت کا اورولادورغان حالتلار

بر فعل یلدیزی نینک آخرقی حرفی ب ، پ ، ت ، ج ، چ ، خ

ش، ق، ك بولسە فعل تەصرىفەگە كەلتۈرۈلسە ماضىيە صور تەيدە مەزكۇر
 حەرفلەرگە قوشۇلغاندا كەلتۈرۈلگەن مەثل: قوپتوم،
 اچتېنىك، اشتى، چىقتوق.

فعل يىلەيزى نېنىك آخرقى حرفى ت بولسە ايكى ت بر بولادور
 و بعضىدا اول بر ت نېنىك توپەسىكا تشىدىد (..) قوپولور مەثل: ياتى
 ياتى، يىتوك

۲۹

يونس اخوند صحرا داداسى نېنىك بر حويلى سىدا چوئىك بولغان
 ايردى. بر كون دادام بىلان بىلە شەھر كا باراي دىب تانىك انار وقتىدا
 قوپتى. داداسى ايتىكە اى بلام كىچە دە قاتىق بوران چىقتى. بوران
 باغ نېنىك المە لارنى تو كوپ اتى سن بر سىد اىب المەنى تىرىب قوپونك
 دىب ايتى. يونس المە لارنى تىرىب اىب او بىدانلارنى بازارغە اىب بارىب
 ساقاق او چون اوسكانكا تو كى و قورت يكانلارنى قاق قىلماق او چون
 او كىزە كا اىب چىقتى. اندىن كىن قاوغون كاجوالارى بىلان المە
 اوسكانلارنى داداسى نېنىك ايشاك لارىغە ارتى اندىن داداسىنى
 چقىردى و ايكىلاسى يولغە چىقىب كىتى. شەھر كا بارغاندا توختە چوئىك
 نىنىك سىرايىغە توشتىلار. ھەھ قاوغون المەنى بر حىيانكشكا قرق التە نىكە كا
 ساتىلار. الماسىدا اول آدم مىوھنى و قاوغوننى تاتىب باقتى. يونس

آخوند اول ایشاک لاری سوغاریب اوبدان باقتی اندین قدر بیک نینک
 آطی نی بردم توتی کین باشقه بر بلا اول آطی یوتالاب یوردی .
 آط بر نرسه دین ه-و کوب اوزوب سارایدین چیقیب قاچتی بیک
 کل-کانده آطی یوتالا کان بلانی توتوب اچیغیدا یمان سوقتی . آط
 تاپیلغاندا بیک بر مونچه تو الاغاندین کین کناهیینکدین اوتوم دیب
 چارپایدا اولتوروب چای ایچتی . لیکن تیاق یکان بلا اوزون وقت
 یغلاب اسادیب بر بولون-کدا یاتی . کین سرایبان خاتون ایشیغان
 یرلاریکا تخوم نینک ساریقی نی سورتی . یونس آط مندین قاچماغانی
 یخشی دیب تولا خوش بولدی .

تاشلانیب کتادورغان حرف صوتی

بعضی زیاده هجالیک سوزلار کا بر حرف صوتی قوشولسه
 اول سوز نینک آخرقی هجاسیدا کی حرف صوتی هم خطدا هم کبده
 تمام تاشلانیب کتادور . مثال : اوغول- اوغلی کونکل- کونکلوم
 بورون- بورنیغه مغز- مغزی .

اغیز دیکان سوز بولسه بعضی ملالار اغیزی و بعضیلار اغزی پتورلار .

۳۰

دادام نینک اورنیدا ایمدی من تورامن منینک اورنوم دا بر
 وقت اوغول لاریم تورادور . توخته بای نینک اوغلی اییکه

سنگل لاريم الديرزداكى عيدغە كىلادور . چونك سىنگىم اقسوداكى
 موئن بيك نىنگ قوليدا و كچيك سىنگىم مرسالباشيداكى قوتلوق
 باى نىنگ قوليدادور . نە ايشقە توچكوردونكىز؟ بر چىيىن بور نومغە
 كىرىب الدى انىنگ اوچون توچكوردوم . اى بلالار بو اوچكە لارنى
 چاقىنكلار مغزلارنى بو چاغە سالينكلار . شفتالونىنگ مغزى اچىق دور .
 يخشى اوروك نىنگ مغزى تاتلىق . مقدس كىتابدا بو سوزنى او قودوم :
 كونكلونكىز بى آرام بولماسون خداغە ايشانىنكلار منكا هم ايشانىنكلار .

حرف مجرور نىنگ الديرزى قوشولادورغان سوزلار

بر اسم نىنگ آخرقى حرفى آوازى اوزون بر حرف صوتى
 بولسە و شو اسم كا بر حرف مجرور يعنى - يم - وم - م - ينك
 - ونك - نك - ي - سى - يىز - ومىز - ينكىز - ونكىز - نكىز
 قوشولسە حرف مجرور نىنگ اولقى حرف صوتى سى ي بولادور و
 شونداغ اسم كا سى نىنگ اورنىغە ي قوشولادور . مثال :
 (كول نىنگ) سويى ، (خطاى نىنگ) لىي ، خدايمىز ، دعائم .

هيچ طبيب بو كىل نىنگ دواينى بىلمايدور مو؟ خدىم دىن

باشقه دوائی نی بیلمايدور. خطایم چونک دور اینک اوچون جفايم
 نهایت اغیردور ديب ایتمی. بو تنکه نینک راستی بار جایی هم باردور.
 شویر نینک بر مویی قرق سر کا ساتیلا دور. اول کشی نینک مدعایی
 نمه؟ اینک اعلائی یعنی مرتبه سی اولوغ بولغای. اقتدایمیزنی انکا
 کاتورامیز اول بیز نینک مقدامیز بولادور. بیز کا جانی نینک
 فدایی بیلان حدسز محبت کور ساتکان ایکان اینک رضایمغه هر نمه
 قیلساق شکر ادایمیزنی تمام قیلالمایمیز. بو دنیايم استقامایدور.
 خواه کدایی بولسه خواه اولیایی بولسه منکا منفعت بتکوزالمایدور.
 همه انیمایمیز خطالاریمیزدین بیزنی پاک قیلالمايدورلار لیکن
 اولار قیلالمايدورغانی نی خدایمیز قیلالور. رزق غذایمیزنی اول
 برادور دعایمیزدا کهمال لاشیب قالماغایمیز

یننه اوتی ای خدایم

عمر و م کا بر قوشقان کون

سنکا بولغای حمد ثنایم

بر کان توفیقینک اوچون

ایتیشی و بتوشی باشقه باشقه بولغان
 عبارهلار و سوزلار

فعل نینک ماضی غیر تمام و ماضی فی الماضی دیکان

تعبیرلاری مثلاً قیلور ایردی و بولوب ایردی بر عبارە شرطیدا تورسە
 و یا پات پات بولوب تورغان یارسەم بولغان بر نرسەنی ایتیب برسە
 ایتیشی پتوشیدین باشقە بولادور. مثلاً بولور ایردی نی دیشیدە
 بولوتی قیلیب ایردیم نی قیلیم و قیلماس ایردی نی قیلمایتی
 دیب ایتورلار.

۳۲

نقد پلوم بولسە شبو آطنی الور ایردیم. ایلکاری شونداغ
 خیال قیلغان بولسانک اوتکان یلغچە یتکودیک پل اشونوب ایردینک.
 البتە اشونور ایردیم شونی خیال قیلغان بولسام. بو یل یارکندکا
 باراسیز مو؟ بارور ایردیم اما پلوم کچینلیک قیلادورغاندیک تورادور.
 دادام هم انچه یخششی ایماس اینک بیلان تورسام اوبدان بولور
 ایردی. منکا دیکان بولسانکیز تونە کون شەردین دارو الفاج کور
 ایردیم. وقتیدا سبب قیلغان بولسانکیز انداغ یمان بولوب کتماس
 ایردی. ای دادام اوروک یر ایردیم. یانیم دا پل بولسە ایب برور
 ایردیم. من تولا اوروک یسام قورساقیم نی اغریتور ایردی. بولتور
 خیلی جیق اوروک یسام سینکار ایردی بو یل انچه سینکمایدور.
 اوتکان یل باغدین تولا یمیش لار ساتار ایردوک بو یل بوران قاقیب
 اتیب دور اینک اوچون برکتی چیقمادی. اکام بوکون کور ایردی

ليكن كلور مكي كلما س مكي من بيلماسمن . بالدور هر هفته ده
 بر ققيم كلور ايردى منا ايمدى ايكي اوچ هفته ده بر مرتبه
 هم كلما يدور . يامغور ياغادورغاني نى بيلسام هر كيز بارماس ايرديم .
 انام نينك كسلى نى بيلسام هر قايداغ قيليب بارور ايرديم .

بعضى سوزلار نينك ديشيده ق غغه يا خغه خ قغه يا
 غغه ب و غغه يا م كا د ت كا ن م كا اورولادور . شونداغ كه
 مثلاً تقدير تغدير اقليم اقليم مقدور مغدور دهقان دهقان چرخ
 چرخ خزينه غزينه الباستى الواستى كباب كواب جابان جاوان
 بخنه واخنه آباد آوات يد يت مضبوط مضبوط چمبر چمبر ايتيلادور

۳۳

عبداللہ خان ايتى خدانينك تقديرى بيلان يتہ اقليم نى كوروب
 كلديم . ايمدى بو يورت دا توروب دهقانچيليق قيليب عمر اوتكوزاي .
 چرخ ايكرادورغان خاتون ايتى احواليم قالمادى قول پوتوم نينك
 مقدورى يوق . تولا خلق جن الباستيدىن قورقادور ليكن هيچ كيم
 جن الباستى نى راست كوركان ايماس . اى بلام جاباندىن
 قزل مرچ قرامرچ و فلفل اليب كلينك كباب طيار قيليب ييلى .
 بو مضبوط پلمپى نينك اون ايكي بخنه سى باردور . نه يردىن
 كلدينكلبز ؟ ينكى آباد دىن كلديم . ينكى آباد ديكان يورت نينك همه

يرلارى تىخى آباد بولغان ايماس . بو تونك نينك چنبرلارى بوشاب
قاليب دور يغاچى چينكىتىب قويسون . اويكا كيرسام عجايب بر يىد
منكا معلوم بولدى . بوراب باقسام ساسيب قالغان چمغور نينك
بويى ايكان

حرف سازلىق قاعدەلارى

عربى زبانددا و هم باشقه تركى تىل لارده هر سوزدا بر بريكا
قوشولماقى ممكن بولغان همه حرف لارنى قوشوب پتورلار ليكن الله
شهر نينك تركى سيدة قديم زماندين تارتىب شونداغ قيلمابدورلار .
بو زبانددا تعين توختا تىلغان حرف سازلىق قاعدەلار يوق دور . بىز توبنده
بيان قىلادورغان قاعدەلار اوبدانسراق ملالار نينك پتويدورغانىغه
موافق كلادور .

- ۱ . نينك ديكان حرف جر هيچ وقت انينك اليدا تورادورغان
سوزكا قوشولمايدور مثل : باغ نينك
- ۲ . عربى سوزلار نينك آخرقى حرفى بولسه و شوى نينك
آوازي الف نينك آوازي بولسه شونينك كينيك بر نرسه
قوشولمايدور . مثل : تعالى غه .
- ۳ . تركى سوزلارده ايكى ل بر بريكا قوشولمايدور . مثل :
كسل ليك .

۴. ه حرف صوتى بولسە انىنك كىنىكا بر نەمە قوشولمايدور .
 مثال : ميوە دە ديوانە كا (هيچ وقت ميوەدە يا ديوانەكا)
 ۵. ليكن ه حرف ساكن بولسە كىنىكا كالادور حرف صوتىغە
 قوشولادور . مثل : پادشاهىمىز (ليكن پادشاهغە) هيچ وقت پادشاهغە .
 اللّٰهغە بر نەمە قوشولمايدور . مثل : اللّٰهيم .

۶. م بر اسم نىنك آخرقى حرفى بولسە انىنك كىنىكا حرف
 ساكن قوشولمايدور ليكن حرف صوتى كاسە قوشولادور . مثال :
 قوم دىن - قوۋىدىن .

۷. ذى دىكان حرف مفعول نە انىنك اليدا تورادورغان حرفغە
 انچە قوشولمايدور ليكن اليدا تورادورغان و باشقە حرفغە
 قوشولماغان ى غە قوشولادور اكر شوى حرف صوتى بولسە ليكن
 حرف ساكن بولسە انكا قوشولمايدور . - نى انىنك اليدا يالغوز
 تورادورغان س و ش غە هم قوشولادور . مثال : توپنى -
 قىلغانىنى - دردىنى - باينى - تويىنى - مقدسنى - توشنى .

۸. سى دىكان حرف انىنك اليدا يالغوز تورادورغان حرف
 صوتى بولغان ى غە قوشولادور باشقە نرسە كا قوشولمايدور .
 مثل : قىرىسى .

۹. كه دىكان حرف انىنك اليدا تورادورغان حرف صوتى

بولغان ى غە قوشولادور باشقە نمە كا قوشولمايدور . مثل ايتىكە .
 ۱۰ . تولاراق ملالار - غە - كا - دا - دە - و - دىن دىكان
 حرفلارنى اليدا تورادورغان ت كا قوشمايدور . مثال : نجات دىسن
 پوت غە .

۱۱ . لار دىكان حرف انىنك اليدا تورادورغان حرفغە انچە
 قوشولمايدور . ليكن (ا) س - ش غە و هم بر فعلا تورادورغان
 - نك كا هميشە قوشولادور مثال : قىلماسلار - توشلار - برىنكلار .
 (ب) ج ، چ ، ح ، خ ، غ ، ن يالغوز تورسە - لار
 شولارغە قوشولادور . مثال : اچلار - تاغلار - نانلار .

(پ) - لار هم اليدا تورادورغان حرف صوتى بولغان ى غە
 قوشولادور . ليكن حرف ساكن بولغان ى غە قوشولمايدور .
 مثال : كوردىلار ، خاقانىلار ، قوىلار .

۱۲ . مو دىكان حرف انىنك اليدا تورادورغان س ش دىن باشقە
 حرفغە قوشولمايدور . مثل : ايماسمو .

۱۳ . سىز دىكان حرف انىنك اليدا تورادورغان حرفغە قوشولمايدور .
 مثل : پىل - سىز .

۱۴ . كى (قى) دىكان حرف انىنك كىنىدىن كلالدورغان حرفغە
 هيچ وقت قوشولمايدور ليكن انىنك اليدا تورادورغان حرفغە

برابر برار قوشو لا دور . مثال : اویدا کی غه ، بالدور قی دیک ، توبنیکی ، اوستونکی .

۳۴

حکایت قیلیب دور لار که لقمان تولا خلققه منفعت یتکوزور
ایردی هر کشی قرض حسنه دیسه هیبچ کشیکا کواه لامای برور ایردی .
بر کون بر آدم کلیب مینک مثقال التون قرض الدی . بر کانده هیبچ
کشی یوق ایردی . بو کشی برمایمن دیب کونکلیده ایتیپ بر قزل
لتاغه توکوب الیب کتی یولدا بر یرده راحت الیب التون بی یانیدا
قویوب اولتوروب ایردی . بر قارغنه کلیب کوشت اوخشایدور
دیب الیب قاچتی الیب بارغونچه لقمان نینک توبه سیکا کاکانده اغزیدین
توشوب کتی . لقمان الیب کورسه اوزی نینک اول کشیکا بر کان التونی
ایکان الیب کیریپ اویده قویدی . اول کشی ینه کلیب مینک
مثقال التون لازم دیدی . لقمان ینه مینک مثقال التون بردی . حالا
هم کشی یوق ایکان . اول آدم برمای دیب بر اولوغ سودین اوتوب
بارغونچه التون قولیدین سوغه توشوب کتی . ایستاب تاپالما ی حیران
بولوب قالدی . اول التون هم خدایم نینک اذنی بیلان لقمانغه یولوقتی
الیب کیریپ اویده قویدی . اول کشی ینه مینک مثقال التون لازم
دیب کلدی . لقمان ینه الیب جیقیب بردی . اول آدم ینه یمان نیت
قیلیب یتوردی بو التون هم لقمانغه اوچرادی .

القصه تور تونجى نوبت ده اول كشي ايتيكة لقمانغه اوچ مينك
 مثقال التون قرضيم بولدى ايمدى مينك مثقال التون ايب سودا كر
 چيليك قىلب تو كاناي ديب نيت قىلدى . اول يخشى نيت نينك
 بر كاتيدىن تولا منفعت لار كوروب تور ت مينك مثقال التون جمع
 قىلب ايب كلدى . لقمان بو التوندىن مينك مثقال التوننى ايب
 قالغانىنى ياندوروب برب ايردى . بو كشي حيران قالدى . لقمان
 ايتيكة من سيز كا مينك مثقال التون برب ايرديم خدای تعالى اوزوم كا
 نصيب قىلدى . ينه كلدينكىز ينه بريدىم ديب بولغان واقعه لارنى بيان
 قىلدى . بو كشي خوش وقت بولوب اوچ مينك مثقال التوننىنى
 اويكا ايب ياندى .

۳۵

بر كون لقمان: هر كشي قرض حسنه الله مينك قاشيمغه
 كاسون ديب منادى قىلدى . پنه بر شهردين بر كشي كايب قرض
 الدى . كين كلتوروب بر مادی . پلنى ايب كالکالى اوغلىنى ايبارور
 بولوب ايتيكة اى اوغلوم سنكا يولدا بارغونچه بر مرد كلان همراه
 بولور . انينك سوزيدىن هر كيز چيقمانك يالغوز درخت توبیده
 اولتورمانك شهر كا كير كانده بر خاتوننى كور كاتور زنههار المانك
 پل بار كشي نينك كى دا قونمانك ديب ايتى . اوغلى يولغه چيقيب بر

فرسنگ يول مانکيب ايردى بر مرد کلان همراه بولدى . وقتیکه بر
 درخت توبیکاییتیلار اول کشى شوندا بر ساعت یاتالی ديب ايردى .
 اوغول : دادام يالغوز درخت توبیده اولتور ماغیل ديب ايردى دیدى .
 اول کشى ایتیکه يولدا بر مرد کلان اوچرار اینک سوزیدین
 چیقمانک دیماب ايردى مو؟ مونددا توشالی دیدى . توشوب اول
 درخت نینک سایه سیده یاتیب ایردیلار بو درخت دین بر یلان چیقیب
 اول اوغولغه قصد قیلدى . مرد کلان اول یلان نی اولتوروب
 قویدى . شهر کا بارغاندین کین پلى بار کشى نینک قاشیغه
 باردى . کیچه مونددا قونونک تانکلا برای دیدى . اول اوغول
 قونغالی اوناماب ايردى . اول مرد کلان قونغیل ديب ايردى . قوندى .
 دریانینک لسیکا اوران سالیب بردى و اوزی نینک اوغلیغه یقاغه
 اوران سالیب بردى . اول مرد کلان اوغولغه ایتی اوزونککا اوران
 سالغان یرده یاتماغیل اوغلیغه اوران سالغان یرده یاتغیل دیدى .
 لقمان نینک اوغلی اندا باریب یاتى اول آدم نینک اوغلی دریانینک بویغه
 باریب یاتى . کیچه ده سو موج اوروب اوزی نینک اوغلی نی اقیتب
 اتى و لقمان نینک اوغلی سلامت قالدى . ایرته سى پل نی الیب اول
 مرد کلان برله تاپیشیب ايردى . اول مرد کلان ایتی ای اوغول منینک
 کنکاشیم برله اولوم دین قوتولدونک منکانه براسن ديب ایتی . هر

نمە خواھلاسانك بىراى دىدى . مرد كلان منكا ھىچ نرسە كراك
ايماس دىب غايىب بولدى اول اوغسول سىلامتلىك بىلان اتاسىغە
يانىب كىلدى .

۳۶

بر سوداگر بر كون مېنىك طلا بار بر خالتهنى يىتوروب اتقان
ايردى . شىھر نېنىك رىستە كوچە لارىغە بر اولامچى سالىدى . بر
كېغىل آدم اول خالتهنى تاپىب اىب اويىمكا اىب بارىب بر صندوققە
سالىب قويوب ايردى . اندىن ايكاسى بارىب انكلاشىب باقاي دىب
بازارغە چىقتى . چىقسە اولامچى نېنىك آوازىنى انكلا ب انىنىك
الدىغە بارىب يىتمكان خالته قايسى رنىك لىك ايردى دىب سوزدى
اولامچى خالته نېنىك رنىك شىكلىنى دىب بردى . ىنە بر آدم من
تاپىب الغان خالته شىبو اوخشایدور دىب اولامچى بىلان اويىمكا بارىب
صندوقدىن خالتهنى اىب بارىب ايكاسىكا خالتهنىك شو مو دىب ايتتى .
اولامچى خالتهنى تاپىب الغان آدم كېغىل كىشى اىسكان از دو تولا
سويونجى بر سانكىز بولور ايردى دىدى . لىكن اول سوداگر
چىككىلىك قىلىب سويونجى بر ماسلىك نېنىك علاجىنى قىلغالى توردى
خالتهنى اچىب طلانى ساناب باقىب بر نچە طلانى اىب دورىسن
اىب الغان طلاىمنى برىنىك دىب قىستاغالى توردى . خالتهنى تاپىب

الغان كشي آچيغى بيلان سودا كركا اور ككولوب ياندى .

۳۷

سودا كرانى الديغه ساليب هايداب قاضى آخونوم نينك الديغه
اليب باريب عرض بولوب ايتيكة بو آدم خالتهنى تاپيب اليب ايچيدىن
بر نچه طلايمنى اليب دور ايكان حقيقت قىليپ سوراب حقيمنى
الدوروب بریشلاريدىن اميد قىلور من ديب ايتتى . قاضى سودا كرنينك
مخل ليقىنى بىليپ زاست ايماس ايكانىنى اوقتى . سوراغ قىلغاندىن
كين سودا كركا ايتتى سيز بولسانكيز نهايت معتبر اصلزاده كشي
ايكان سيز سوزونكيز البته راست دور . و بو آدم بولسه مو هم راست
آدم ايكان اوغورلوق قىلادورغان يمان اندوه آدم بولسه خالته نينك
ايكاسىنى ايستاماس ايردى . بو خالته سيز نينك ايماس اوخشايدور
بو كشيكا برسه لار ايكاسى پيدا بولغونچه انينكده تورسون سيز اوز
خالته نكيزنى باشقه يردىن ايستاب باقينك ديدى . سودا كر پریشان
حال بولوب اى حضرتيم الغانىنى انكا بردىم بيورسانكيز اوستيدكا سويونجى
هم برامن خالتهنى من الاى ديب ايتتى . ليكن قاضى آخونوم ايتتى :
هر كيز بولمايدور اوزونكيز نينك كى بولماغان نرسهنى الماقينكيز
درست ايماس . سودا كر تولا يالباريب قىستاب تورغاندا قاضى
اچيغلانيب انى اور دوروب هايداب چيقاردى . اندىن خالتهنى تاپيب

الغسان آدمغە بريب ايتى بو خالتهنى اليب اوزونك نينك قىليب
 ايشلا تكييل اول بخل اوز خالته سىنى نه يردين تاپسه ايستاب تاپسون.
 بو خالته انينك كى ايدى ليكن بخل ليقى بيلان انى ايكنجى مرتبه
 يتور و بدور ديب يولغە ساليب قويدى .

۳۸

حكاييت كاتوروب دورلار كه حضرت نوح عليه السلام
 طوفاندين چيقتيلار فرزندلارى ايتيلار كه اى اتا كر اجازت برسانكيز
 سيزلار اوچون بر عمارت سراى باغ بنا قىلساق ديديلار. حضرت نوح
 من اول عمروم نى حضرت جبرائيلدين سوروب اجازت برور من
 ديدى حضرت جبرائيلدين سورديلار. اوچ يوز يىل عمرونك بار
 ديديلار. جواب نى ايشيتيب فرزندلار يكا عمروم آخريغه يتيب دور
 مينيك اوچون عمارت قىلما نكلار ديديلار .

۳۹

اى اوغول تن جانغە مهمان خانه دور
 بولماسه مهمان بو اوى ويرانه دور
 بولسه مهمان اويده معمورلوق بولور
 كتسه مهمان اويده رنچورلوق بولور
 نچه تون كون تنده جان مهمان ايرور

اوشبو و اوی هم آخری ویران بولور
 هر نمه عالم ده خلق پیدا قیلور
 اوشبو مهمان وجهیدین پیدا قیلور
 بیل بو مهمان قدرینی ای عبدالعزیز
 تاکه مهمان اویده دور تو تغیل عزیز
 انکلا بو معنی نی ای مردی غریب
 کتسه اول مهمان یینه کلماس یانیب
 هر کونی هوشیار تون بیدار بول
 طالبی بول طالب دیدار بول
 بیل بو مهمان قدرینی ای خاص عام
 باش کوتارمای سجده قیل هر صبح شام
 اوشبو اویدین بر کونی مهمان کتار
 بارچه افرادینک اول وقت قریاد ایتار
 کوب پشیمان قیلماغای اول کونده سود
 قیل تسلیم مهمان کتماسده سجود
 ایتاین جان تمثلی نی ای اوغول
 بی کدورت قیل و سوزلارنی قبول
 هر خیال و فکرلار مهمان ایرور

اوشبو مهمانغه کونکل ایوان ایرور
 هر کونکل بو فکردین خالی ایماس
 اول سببیدین مرتبه عالی ایماس
 فکری کر خیری دورور عیسی قیماور
 فکر کر شری دورور ترسا قیماور
 فکر صالح تنگری مهمانی دورور
 فکر فاسق مگر شیطانی دورور
 فکر خیری کیرسه کر کونکلونک ارا
 بولغای اول ساعت کونکل عرش اعلا
 فکر باطل کیرسه کر کونکلونک ارا
 بولغانی دور اول کونکل تحت الشمری
 کیرسه مهمان اویکا استفسار قیل
 نیککا شکر بدکا استغفار قیل
 ای برادر عمر بر همپان زر
 بولماغیل زنهار اندین بی خبر
 هر نفس کم چیقانی هر دم بدم
 کویا چیقادور همپاندین درم
 اول درم هر دم همپاندین چیقار

اول كشي آخر بو دوراندين چيقار

اي جوان ايسر اي باباء بسرف

قيلماغيل هر كيز فانيغه اول زرنى صرف

اي اوغول برنچه پند ايتاي سنكا

چيقسه همياندين درم كاماس ينه

هر نفس هوشيار بول اي هم نفس

اول درم كم چيقاني چيقان نفس

عمر اوتكاي كويا صرصر كبي

تتسراشور بو جسم اول عرعر كبي

قيلماغاي عمر اوتكان بولسه عمود

نزع جان وقتيدا قيلماس توبه سود

توبه قيلغيل تيز اولماسدين بورون

قيل عبادت كورغه كيرماسدين بورون

اي اوغول توبه بو كون بايد كراك

تانكلاغه كوب عمر خوش بايد كراك

مذکور نظم نینک لغتی

معمور لوق : آبادلیق | رنجور لوق : تشكلیك ، آزار

مردى غريب : مسافر	اعلا : ايگيز
تون : كىچە	تحت الشرى : ير نىنك تكيده
بيدار : اويغاق	استفسار قىلماق : احوال سۆرماق
ديدار : كورادورغان ، كورماكليك	نيك : اوبدان
خاص عام : يالغوز بيلان همەسى	استغفار قىلماق : عفو تىلاماك
افراد : كشيلا	زىنهار : خبردار
سود : فايده	درم : پىل
سجود : سىجاءه	دوران : اوى لار ، يورت لار
كدورت : خفە لىق ، غمكىن	باباء برف : قىرى اقسقال
كمر : اكمر	صرصر كىبى : سوغاق شمالدىك
شرى : يىمان	عرعر كىبى : آرچە درختىدىك
دورور : بولسە ، دور	عود : يانماغلىق ، يانىش
ترسا : جاهل	نزع : اوزولادورغان ، اولادورغان
عرش : تخت	بايد : لازم

SVENSKA MISSIONSFÖRBUNDETS ARKIV

Tegnérsgatan 8

Tel. 15 18 30

113 81 Stockholm

ئۇيغۇر كۆزبېشى

www.ewia.org

www.uyghurkitap.com

ئۇيغۇر كۆزبېشى ئۇيغۇر كۆزبېشى ئۇيغۇر كۆزبېشى ئۇيغۇر كۆزبېشى

RÄTTSKRIVNINGSGREGLER

på & för öst-turkiska, av
G. Ahlbert. Tryckt av SMF,
KASHGAR, 1929.

ئىللاھ كۆرۈنۈشى

www.ewiat.org

www.uyghurkizap.com

ئۆزگۈرتۈلگەن ماقالە. قەدىمىي كىتەپ دە قولىيازىلار ئانىسى